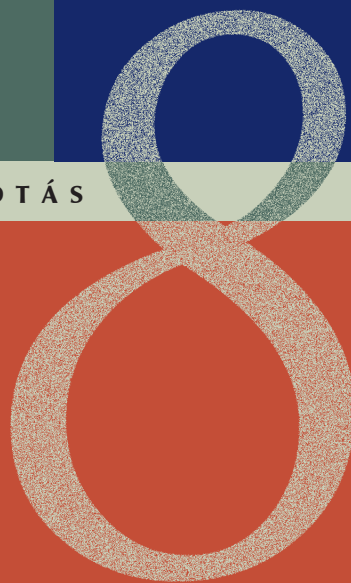

SZÖVEGÉRTÉS – SZÖVEGALKOTÁS

Tanulói
munkafüzet

3

A kiadvány KHf/1674-8/2009 engedélyszámon 2009. 05. 13. időponttól tankönyvi engedélyt kapott.

Educatio Kht. kompetenciafejlesztő oktatási program kerettanterv.

A kiadvány a Nemzeti Fejlesztési terv Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program 3.1.1. központi program (Pedagógusok és oktatási szakértők felkészítése a kompetencia alapú képzés és oktatás feladataira) keretében készült, a sulinova oktatási programcsomag részeként létrejött tanulói információhordozó. A kiadvány sikeres használatához szükséges a teljes oktatási programcsomag ismerete és használata.

A teljes programcsomag elérhető: www.educatio.hu címen.

FEJLESZTÉSI PROGRAMVEZETŐ

KORÁNYI MARGIT

VEZETŐ FEJLESZTŐK

**ARATÓ LÁSZLÓ
KÁLMÁN LÁSZLÓ**

SZAKMAI BIZOTTSÁG

BÓKAY ANTAL ELNÖK
BÁNRÉTI ZOLTÁN LEKTOR
CSERHALMI ZSUZSA
GYŐRI JÁNOS
SCHEIN GÁBOR

ALKOTÓSZERKESZTŐ

MURÁNYI YVETT

SZAKMAI LEKTOROK

A SZAKMAI BIZOTTSÁG TAGJAI
PETHŐNÉ NAGY CSILLA

FELELŐS SZERKESZTŐ

NAGY MILÁN

BORÍTÓGRAFIKA TIPOGRÁFIA

SZŰCS ÉDUA
BÁRD JOHANNA

TANTÁRGYPEDAGÓGIAI SZAKÉRTŐ TUDOMÁNYOS-SZAKMAI SZAKÉRTŐ TECHNOLÓGIAI SZAKÉRTŐ

**A TANKÖNYVVÉ NYÍLVÁNÍTÁSI ELJÁRÁSBAN
KÖZREMŰKÖDŐ SZAKÉRTŐK**
GECSEI EDIT
DR. JENEI TERÉZ
ZARUBAY ATTILA

© FÁBIÁN MÁRTON, ARATÓ LÁSZLÓ

© SCHILLER MARIANN

© EDUCATIO KHT.

RAKTÁRI SZÁM:

H-ASZE0803

TÖMEG:

240 GRAMM

TERJEDELEM:

11,48 A/5 ÍV

ANAKREÓN
FELTÁMADÁSAI

Tanulói munkafüzet

Fejlesztők

Fábián Márton
Arató László

TARTALOM

ANAKREÓN FELTÁMADÁSAI

- 5 A BOLDOGSÁG FORRÁSAI
- 24 ANAKREÓN: REGGELIZTEM – CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY: A BOLDOGSÁG
- 42 VAS ISTVÁN (ÉS CSOKONAI) ANAKREÓNI VERSEI
- 62 ÚJABB S RÉGEBBI ANAKREÓNOK

1. A BOLDOGSÁG FORRÁSAI

1. Mi van a reklámokban?

Idézzetek föl minél több reklámot! Milyen életérzést közvetítenek a reklámok, reklámfilmek? Milyen korosztályhoz szólnak? Mi az, amit a hirdetések kínosan kerülnek?

Azok az életérzések, helyzetek, amelyeket a mai ember többek között a reklámokból ismer, nagyon régre nyúlnak vissza. Az ember mindig vágyott a megelégedettségre, a nyugalomra, és ezeket általában fiatalon képzelte megvalósítani. A következőkben olvasható versek hozzáállása a világhoz nem ismeretlen előttünk. Szemléletük megfogalmazása persze koronként nagyon különböző. Mi az, ami mégis közös bennük, és mennyire állnak hozzánk közel?

2. Olvasd el az alábbi verseket!

- a) Miben hasonlít néhány versnek az életérzése a reklámokból ismert életérzéshez?
- b) Aláhúzással vagy egyéb módon jelöld meg a versek hasonlóknak tűnő részeit, közös motívumait!
- c) Figyeld meg, hogy a versek formájában, ritmusában milyen hasonlóságok fedezhetők fel! Keresd meg az azonos versformában írottakat! Találd meg a legjellemzőbb anakreóni formában, a hétszótagos jambusban (jambikus hetesben, régiesen: „negyedfeles jambusban”) írott két verset, illetve a két ionicus a minorében (tititátá-tititátá = $\cup\cup--\cup\cup--/\cup\cup--\cup\cup-$) írt verset!
- d) Beszéld meg pároddal eredményeidet, hasonlítsátok össze megoldásaitokat! Nevezzétek meg a többször előforduló közös motívumokat!
- e) Készítsetek együtt jegyzeteket!
- f) A közös megbeszélés során egészítsétek ki jegyzeteket!

ANAKREÓN

REGGELIZTEM

Reggeliztem, a reggelim
Apró kis sütemény volt;
Ittam jó kupa bort rá.
Most gyöngéd-szeretően
Játszom lágyszavu lantomon
Szép gyöngéd szeretőmnek.

(Devecseri Gábor fordítása)

ENGEN A SZERELEM...

Engem a Szerelem piros
lapdával sziven ért, és egy
szépcipőjü, aranyhajú
lánnyal játszani hívott.

Lesbosban született a lány.
Csak csufolta fehér fejem
s elfutott gonoszul, gonosz
társnőjére kacsintva.

(Babits Mihály fordítása)

SZERELMI PÁRVIADAL

Vizet adj, de bort is, ifjú,
hamar adj pazar-virágú
koszorút: ma még Erósszal
megyek én ököltusára.

(Franyó Zoltán fordítása)

TÖREDÉK A HALÁLRAÓL

A halánték deres immár, a haj őszül koponyámon,
fiatalságom elillant, feketéllnek fogaim már,
oda van múltam, az édes, rövid és csúf, ami jön még.
Remegek már a haláltól, hisz a Hádészban a szöglet,
ami vár rám, hideg és szűk, a lejárta is ijesztő,
s aki egyszer lemegy, az már soha fel nem jön a fényre...

(Radnóti Miklós fordítása)

CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY

A BÚKERGETŐ

Ha szíhatok borocskát,
 A gondjaim csucsúlnak¹.
 Ki boldogabb halandó,
 Mint aki nem sohajtoz?
 Ki boldogabb magamnál?
 Héj, vízivók! be sűrű
 Pocsolyába foly világtok!

Szép volt Filéta s ifjú,
 Szerelem s dalok barátja;
 De béka-módra zengett,
 Csigaként tudott szeretni,
 Bámúlsz-e? Vízivó volt.
 Héj, víziszák! be sáros
 Elmétek és világtok!

Kancsót, fiú! veszendő
 Ez élet és előlünk,
 Mint egy palack bor, elfogy.
 Hát kurta napjainkból
 Hányat lelopnak a búk!
 Mért bokrosítsam a bajt?
 Miért fogyasszam éltem,
 Míg a gohér² virágzik?

Iszom, ha szívem örvend.
 Iszom, ha bánat éri;
 S ha szíhatok borocskát,
 A gondjaim csucsúlnak.

VAS ISTVÁN

MÉGSEM

Eleget megtelítőt
 Torkomig émelyítőt
 Úgy látszik mégsem adtál
 Élet még most sem untatsz
 Kegyelmedhez igyekszem
 Méltó maradni enni
 És inni és ölelni
 Ahogyan és amennyit
 Lehet szabad figyelni
 És nézni várni hinni
 A kínokat kibírni
 Ha még el nem bocsátasz

1 csucsúlnak: megnyugszanak

2 gohér: laza fürtű, korai szőlő

5. Ritmus

- a) Ritmizáljátok az alábbi szavakat, mondatokat, majd írjátok be őket a táblázat megfelelő helyére! A ritmizálás során használjátok, alkalmazzátok a korábban tanult időmértékes ritmikai jeleket (rövid szótag: ∪, hosszú szótag: —)!
- b) Miután ezt megtettétek, próbáljátok bejelölni a ritmusegységek (verslábak) határait is!
- c) Írjátok minden verslábba, ritmusegységre 2-2 saját példát is!

Emlékeztetőül a gyakran használt verslábak képlete:

trocheus: — ∪

jambus: ∪ —

daktilusz: — ∪ ∪

anapesztusz: ∪ ∪ —

spondeusz: — —

pirrichiusz: ∪ ∪

choriambus: — ∪ ∪ —

SZAVAK, MONDATOK: télkabát, Árpád, mázsás, papa, mama, üde, lépték, térkép, élve, Van-e hús már?, őrség, kolbász, régi lakás, szállodaportás, Hol van a párnám?, téglarakás, bárki, járta, Peti, emu, Márta, jönne, kalapácsot, vacsorámat, várta, jégrevüben, fakopáncs, Mohamed, Hova lett?, cecelég, kicsi lány, Ide süss!, menyét, kenyér, virág, kiált, beszél, hajó, Helén, Ki volt?, bement, kijött, mini, Lidi, Gizi, Jöjjön a Sándor!, Idekint vár, bálna, sonka

RITMUSKÉPLET	SZAVAK, MONDATOK	SAJÁT PÉLDÁK
— ∪ ∪ —		
∪ ∪ —		
∪ —		
— ∪		
— ∪ ∪		
— ∪ ∪ — —		
∪ ∪ — —		
∪ ∪		
— —		

6. Ritmizáld az alább szereplő idézeteket, versrészleteket!

- a) Alkalmazd az előző feladat során is használt ritmikai jeleket: írd őket a sorok alá! Ezek a részletek mind ún. JAMBIKUS MÉRTÉKŰ versekből származnak. Figyeld meg, hogy a jambus mellett még milyen verslábak fordulnak elő a jambikus mértékű versekben!
- b) Figyeld meg azt is, hogy az egyes részletekben milyen helyesírási elvet, szabályt „sértettek” meg a szerzők, s fogalmazd meg, hogy mi lehet ennek az oka, magyarázata!

I.

„Hárman vagyunk, ha egymagam vagyok. A háromságomat ki érti meg?”

(Weöres Sándor)

II.

„Mint a Montblanc csucsán a jég,
Minek nem árt se nap, se szél,”

(Vajda János)

III.

„Sűrű setét az éj,
Dühöng a déli szél
Jó Budavár magas
Tornyán az ércakas
Csikorog élesen.”

(Arany János)

7. Versek egymás mellett

- a) Minden csoport olvasson el két verset – A), B) vagy C) –, s beszéljeteek róluk egymás közt, majd határozzátok meg a versek témáját!

- b) Milyen közös tematikus jegyek fedezhetők fel a versekben?

- c) Ritmizáljátok a szövegeket, határozzátok meg a versek szótagszámát! Milyen verslábak uralkodnak a szövegeken, s hány versláb különíthető el a versekben?

- d) A megbeszélés során olvassátok fel a nektek jutó verseket, és ismertessétek a csoport megoldásait!

- e) Tanuljátok meg az egyik verset kívülről!

A) ANAKREÓN

ENGEM A SZERELEM...

Engem a Szerelem piros
lapdával sziven ért, és egy
szépcipőjü, aranyhajú
lánnyal játszani h\cott.

Lesbosban született a lány.
Csak csufolta fehér fejem
s elfutott gonoszul, gonosz
társnőjére kacsintva.

(Babits Mihály fordítása)

EGY LEÁNYHOZ

Thrák csikó, miért szaladsz el, görbe szemmel rámtekintve,
íly vadul? tán azt hiszed, hogy semmihez sem értek én?
Hidd csak el, hogy könnyüszerral rádvetem még ezt a zablát,
és a gyeplőt kézbetartva, körbe kényszerítelek.
Még ma lágy füvet harapdász, könnyeden szökellve játszol,
mert ki hátadat megülje, nem került derék lovas.

(Devecseri Gábor fordítása)

B) ANAKREÓN

GYŰLÖLÖM

Gyűlölöm azt, aki telt kupa mellett, bort iszogatóván,
háborút emleget és lélekölő viadalt.
S kedvelem azt, aki bölcs és Aphrodité meg a Múzsák
szép adományairól zengve szeretni tanít.

(Radnóti Miklós fordítása)

IFJAK BARÁTJA

Csak igéző szavamért van, hogy az ifjak úgy szeretnek,
tudok én buján dalolni, tudok édesen csevegni.

(Franyó Zoltán fordítása)

C) ANAKREÓN

TÖREDÉK A HALÁLRAÓL

A halánték deres immár, a haj őszül koponyámon,
 fiatalságom elillant, feketéllnek fogaim már,
 oda van múltam, az édes, rövid és csúf, ami jön még.
 Remegek már a haláltól, hisz a Hádészban a szöglet,
 ami vár rám, hideg és szűk, a lejárta is ijesztő,
 s aki egyszer lemegy, az már soha fel nem jön a fényre...

(Radnóti Miklós fordítása)

KÖTŐDIK A FEHÉRNÉP...

(anakreóni dal)

Kötődik a fehérnép:
 „Anakreón öreg vagy,
 fogd tükrödöt, gyönyörködj
 nem létező hajadban,
 tündöklő homlokodban!”...
 Én, hogy hajam van-é még,
 vagy megszökött-e, azt nem
 tudom: de azt igen, hogy
 vénnek annál vigabban
 való mulatni, mennél
 közelebb ér a sírhoz.

(Szabó Lőrinc fordítása)

8. Olvassátok el az alábbi szöveget!

A nagy írói teljesítmény mindig: egy új attitűd³ az étellel szemben. Anakreón attitűdje évezredekken keresztül foglalkoztatta az emberiséget.

Babits Mihály

Egy lírai konvenciórendszer

Ebben a tanítási egységben négy költő anakreóni dalait tettük egymás mellé. A négy lírikus közül az egyik maga a névadó Anakreón (i.e. 572–487). Mellette Csokonai Vitéz Mihály (1773–1805), Vas István (1910–1991) és Géher István (1940) művei szerepelnek a fejezetben. A verseket évezredek, illetve évszázadok választják el egymástól, mégis egyazon – tematikus jegyekben és formai sajátosságokban megnyilatkozó – lírai hagyomány, *konvenciórendszer*⁴ részei.

3 attitűd: magatartás, viselkedés, modor; (emberi) viszonyulás, hozzáállás, alkalmazkodás valamihez vagy valamivel szemben

4 konvenció, konvenciórendszer: hagyomány, szokás; szokások rendszere

Feltételezzük, hogy az egymás mellé rendelt művek elősegítik *befogadásukat, magyarázatukat, megértésüket és elsajátításukat.*

Az elődöket átértelmező utódok – más horizontról más látható

A különböző korokban született szövegek együttes vizsgálata során magatok ismerhetitek fel, hogy az utódok hogyan olvassák másként, miképp értelmezik át, értik termékenyen félre az elődöket. A korábbi műveket és kérdéseket máshonnan nézve (pl. más életkorban újraolvastva) máshogyan látjuk, más-más nézőpontról más-más horizont (látóhatár) tárul föl előttünk.

Ahogy ugyanaz a hegycsúcs is másmilyennek látszik egy hegylánc különböző pontjairól nézve, hasonlóképpen egy szöveg is más arcát tárja elénk, ha máshonnan nézzük. Ráadásul a szöveget szavak, mondatok alkotják, amelyeknek jelentése, használata változik az időben. Azaz szemben a hegy látványával, az olvasat nemcsak kívülről változik, hanem legbensőbb tartalmai is ki vannak téve az időbeli átalakulásnak.

Forrás: Arató László–Pála Károly *A szöveg vonzásában III. – Kitérők* című kötetének *Anakreon feltámadásai* című fejezete, Műszaki Könyvkiadó, 1997⁵

Jogosnak érzed, hogy a mottóul használt Babits-idézet múlt időben beszél Anakreon attitűdjéről?

9. Olvasd el Csokonai *Az anákreoni versek* című forma- és témátörténeti verses „magyarázatát”!

CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY: AZ ANÁKREONI VERSEK

„Vad jámbusid, barátom!
Hadd zengjenek szerelmet.”
Így szóla Árkiloknak
Anákreon szelíden.
De ő saját szülöttit
Nem engedé szerelmes
Dalokkal elpuhítani.

E szóra öszveajdúl
A két öreg poéta.
Közzéjek ugrik Ámor
S apróra tépi mérges
Jámbussit Árkiloknak.
Ambróziába mártja,
Szerelmivel behinti;
Liéus is, leszállván,
Máslásba megfereszti.

Mind felszedé örömmel
Anákreon magának;
S mindjárt boros, szerelmes
Dalokra verte őket.
Énnékem is belőlök
Egy-két csomót ajánlott
Bor és szerelmetesség
Csepeg belőle, látod.

(1803)

5 A munkafüzetben felhasznált részletek többnyire Arató László és Pála Károly könyvéből származnak. Ahol más a forrás, jelezzük.

Mit tudhatunk meg ebből a versből az anakreóni versek formájáról és jellegzetes témáiról?

Milyen eszközzel teszi a „vidám természetű poéta” az irodalomtörténeti tudnivalót szemléletessé, élvezetessé?

Az előző feladatban olvasott, hallott versek alapján miben kell kiegészíteni a költő tréfás magyarázatát? (Itt most főként verstani vonatkozásokra gondolj!)

10. Olvasd el Csokonai *Tartózkodó kérelem* című versét!

CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY: TARTÓZKODÓ KÉRELEM

A hatalmas szerelemnek
Megemésztő tüze bánt.
Te lehetsz írja sebemnek,
Gyönyörű kis tulipánt!

Szemeid szép ragyogása
Eleven hajnali tűz,
Ajakid harmatozása
Sok ezer gondot elűz.

Teljesítsd angyali szókkal,
Szeretőd amire kért:
Ezer ambrózia csókkal
Fizetek válaszodért.

- a) Milyen anakreóni hagyományt fedezel fel a versben?

- b) Ritmizáld a szöveget! Követi-e a versritmus az anakreóni hagyományokat?

11. Olvasd el az alábbi két szöveget!

- a) Jelöld meg az új ismereteket adó részeket!
- b) Tegyél hiányjelet a kevésbé érthető vagy további magyarázatot igénylő részletek mellé! Kérdőmonddal is kérdezz rá egy-két ilyen részre, fogalomra!
- c) A két szöveg elolvasása alapján foglald össze három-négy tételmondatban az anakreóni hagyomány eredetéről (1.), illetve tartalmi-tematikusan (2.) és formai (3.) összetevőiről megtudott legfontosabb tudnivalókat!

I.

Mi az anakreóni dalok közös kérdése, közös problémája? Az öregség – vághatnánk rá, s a szemelvények közül Anakreón versei meg is erősítenék ezt a választ. Tágabban kell azonban meghatározniuk a témát. Az anakreóni dalok öregségről, borról és szerelemről szólnak, még tágabban ezt az örömök és a múló idő, a véges életidő viszonyának kérdéseként, problémájaként fogalmazhatjuk újra.

Maga ez az újrafogalmazás is a befogadás-történet, a hatástörténet része, hiszen az öregség az anakreóni kérdés újra felvetése nyomán *tágu*, *alakul* a véges életidő kérdésévé. Csokonai „kurta filozófiája” azt teheti számunkra érthetővé, hogy nála miképpen függ össze saját korának (XVIII. század) világképe és Anakreón.

Csokonai Vitéz Mihály: „Kurta filozófia”

„Nincs azokban [az anakreóni dalokban] semmi fajtalanság, részegítő és lázadó indulat, vastag, baromi gyönyörködés: hanem csak nyájas enyelgés, rendkívülvaló vídamság, lomhaság nélkül való elérzékenyülés, könnyű és szabad epicureismus⁶. Az Anakreón világában csak a jelenvaló szépet, jót, gyönyörűt keresi az emberi lélek, a fősვნყսégtól, nagyravágyástól, haszontalan aggodalmaktól üres lévén érzi, hogy jó az élet, és a halált is csak úgy nézi, mint az öröme és meglegedésnek utolsó pontját, melyen meg kell nyúgodni. Horatius⁷ is követte őtet ebbe; mert ő is a gyönyörűségek közé mindég szép-

⁶ Epikurosz, görög filozófus tanítása, mely szerint a legfőbb emberi érték az élet mértékletes élvezete (mértékletes, hogy az egyik élvezet eltúlzása ne tegye lehetetlenné a többit), a halálfélelem megvetése.

⁷ Horatius: Quintus Horatius Flaccus (Kr. Ee. 65–8) az ókori római líra legnagyobb alakja; Csokonai Horatius ismert életfilozófiájára – Carpe diem! (Élj a mánap!, Éld a napot!) utal

módjával beviszi a halált, a koporsót, a másvilágot. Élünk vídámon és minél kevesebb gonddal, mert egyszer meghalunk; ez a régi lyricusok philosophiája; ha pedig élünk és örülnünk kell, hagyjunk élni és örülni másokat is, ez az egész emberiség philosophiája.

Vajha minden fősvénynek, minden nagyravágyónak, minden bujálkodónak beleolvasthatnám a szívébe ezt a kurta philosophiát! hány rettenetes bűnnek a csíráját sütném el általa, óh jó theoriájú, gonosz praxisú⁸ halandók! a ti kebletekben”.

Az idézetből kirajzolódik a mások boldogságára is tekintettel lévő örömkultusz, amely Anakreón verseibe „beleolvassa” az Anakreónnál kétszáz évvel később élt Epikurosz⁹ hedonizmusát és a XVIII. század, a felvilágosodás életszemléletét.

Csokonai kérdéshorizontja és termékeny félreolvasása

Érdekes, hogy Csokonai az „anákreoni dalok” tematikáját már eleve saját dalai alapján fogalmazza át, már az antik hagyomány jellemzéséből is kihagyja az öregség oly jellegzetes anakreóni motívumát: e „termékeny félreértés” nélkül nem jöhetnének létre az ő ifjú szerelmes hangján megszólaló anakreóni dalai. Csokonai szerint Anakreón „daljainak foglalatjok: a szerelem, a bor, az öröm, a megnyúgott lélek, csendes és szorgalom nélküli való élet, barátság, szépség, tavasz, rózsák, galambok, sat.”.

II. Időmértékes ritmus – negyedfeles jambus és ionicus a minore

Az Anakreón halála után az ókorban, illetve a XVII-XVIII. században születő anakreóni dalok jellemző verslába a jambus, legdivatosabb sorfajtája a hétszótagú („negyedfeles”, azaz három és fél verslábból álló) rímtelen jambus lett. A szerző nevét egyébként több sorfajta és kólon őrzi, a legismertebbek az ANAKREÓNI HETES és az ANAKREÓNI NYOLCAS. Az anakreóni hetes három jambusból és egy fél verslábból áll (negyedfeles jambikus sor), az anakreóni nyolcas kólonvers, egy anapesztussal (U U –) kezdődő (állandó kezdő versláb) jambikus forma. Az anakreóni hetesben bármelyik jambus helyén állhat spondeus, a nyolcszótagú kólonversben az állandó indító anapesztus után a jambusok helyén állhat más versláb. A két forma metrikai képlete a következő:

anakreóni hetes: U – U – U – —

anakreóni nyolcas: U U – U – U – —

Az Anakreón utáni lírában és a fordításokban sokszor a két sorfajta együtt alkalmazták, illetve megkettőzték. Maga Anakreón a verseit nem bontotta szakaszokra, strófákra, s követői is általában így járnak el. Anakreónnak már az ókorban óriási volt a hatása, az őt követő költészetet *anakreontikának*¹⁰ nevezzük.

A pontosság kedvéért meg kell jegyezni, hogy a verstani kérdésekben rendkívül szigorú Csokonai TARTÓZKODÓ KÉRELEM című, „magyaros” felező nyolcasokban és kétütemű hetesekben is ütemezhető versét nem vette fel az *Anákreóni dalok* kötetébe. Ennek oka bizonyára az, hogy az „A hatalmas szerelemnek...” kezdetű dal oly jellegzetes ritmusát nem jambusok, hanem a két rövid és két hosszú szótag („picihosszú”) egymásutánjából adódó *ionicus a minorék* adják. Márpedig Csokonai csak a *negyedfeles, azaz hétszótagos jambusi sort* tekintette eredeti *anakreóni formának*. A ionicus a minore a debreceni poéta első mesterétől, Földi Jánostól tanulhatta, aki viszont e metrumot először egy formahű Horatius-fordításában alkalmazta.

8 Praxis: gyakorlat, szokásos, megszokott tevékenység, v. hivatás, foglalkozás (pl. orvosi praxis)

9 Epikurosz (Kr.e. 341–270): ókori görög filozófus, filozófiai rendszere – a hedonizmus – egyik lényeges eleme az élet élvezete

10 Anakreontika: az anakreóni költészet (és életszemlélet) követése, utánzása, tulajdonképpen az anakreóni hagyományok követése, művelése.

Azonban maga a „teószí költő” (Anakreón) is szívesen használta ezt a metrumot, s alighanem Radnóti Miklós¹¹ híres fordítása „A halánték deres immár...” kezdetű dal nyomán a mai magyar versolvasóban már ez a ritmus is valamiképpen részét képezi az anakreontika tágabb konvenciórendszerének. Bizonyítékul álljon itt egy ilyen ritmusú háromsoros „törédék” GÉHER István ANAKREÓNI DALOK című 1996-ban megjelent kötetéből: „Nosza vén csont, szaporázzad, / a gerinced csikorogjon, / ha kifordul az a lábszár...”.

12. Kilépőkártya

Miben látod az elégedett ember reklámok, újságok által sulykolt világlátásának és a versekben olvasható emberek világlátásának hasonlóságait és különbségeit?

Mi volt a legmeglepőbb számodra ezzel kapcsolatosan?

ANAKREÓN

EGY HAGYOMÁNYTEREMTŐ ÓKORI KÖLTŐ

ANAKREÓN (Kr. e. 570–500 k., Teósz [Kisázsia]) az ókori görög líra egyik legérdekesebb alakja, az öregkor költője. A lírai költészetben külön „terület” az öregedés, az öregkor. A híresebb lírikusok legtöbbször fiatal ember volt, a lírai költészet szinte természetes módon kötődött össze a fiatalsággal, ifjúsággal, nyilván az alapvető témák – pl. szerelem – miatt is. Az európai és a magyar lírának is vannak „nagy öregjei” (pl. Goethe, Arany János, Vas István, Géher István), de az öregkori líra archetípusa (ősformája, ősi alakja, alaptípusa) kétségtelenül Anakreón.

ANAKREONTEION EIS TETTIGRA QIDARION

Μακαριζομέν ρε, τETTIΞ,
ὅτε δενδρέων ἐπ' ἄκρων
ὀλίγην δρόσον πεπωκώς
βασιλευς ὅπως ἀείδεις
σὰ γὰρ ἔστι χεῖνα πάντα,
ὅπόσα βλέπεις ἐν ἀγροῖς,
ὅπόσα φέρουσιν ὄραι.
σὺ δὲ φιλία γερογῶν
ἀπο μεθενός τυ βλάπτων
σὺ δε τιμιός βροτοῖσιν,
θέρεος γλυκὺς προφήτης
φιλέουσι μὲν σε Μοῦσαι,
φιλεῖ δε φοιβος αὐτός,
λιγυρήν δ' ἔδοκεν οἴμεν.
το δε γῆρας οὐ σε τεῖρει,
σοφέ, γηγενής, φίλυμεν
ἀπαθής θ', ἀναιμόσαρχε
σχεθον εἴ θεοῖς ὅμοιος.

11 Radnóti Miklós: (1909–1944): a XX. századi magyar líra egyik kiemelkedő alakja. Mindig is vonzódott az antik irodalomhoz is. Számos ókori szerző művét ültette át magyar nyelvre, s többek között fordította Vergilius eclogáit is, melyek saját költészetét is inspirálták.

Kevés számú hitelesnek mondható műve, töredéke maradt fenn. Műveinek témái a szerelem, a bor (mámor), az öregség és a halál. A halál, az elmúlás egészen más hangsúlyt kap az epikában, mint a lírában. Az ókori epikában alapvetően érvényesül az az alapeszme, hogy az ember élete, az egyén élete nem érték, nem „lényeges”, másodlagos (I. Iliász, Glaukosz és Diomédész párbeszéde: falevél-metaphora). Az eposz hőseinek párbeszédéből egy határozott értékrend, szemlélet bontakozik ki. Nem az egyén élete a fontos, hanem a nemzetségé, a népe.

Az i. e. VI. század egyáltalán nem hősiés korában az öregedő ember számára már bizonyára nem elfogadható ez az eszme. Anakreón „nem is szereti” a harcokról, háborús hősök-ről szóló énekeket, ő maga sem akar hős lenni, nincs szüksége példaképekre, akik pusztán a harci dicsőségért képesek föláldozni életüket. Ő az életet, a jó borokat, a nőket élvezzi. Szeret élni. Az élet számára az öröm, a boldogság forrása: érték. Ezt az életszeretetet egyetlen dolog fenyegeti: a halál. Költészete könnyed, játékos, képes önmagát is ironikusan szemlélni, s a nehéz témákat oldani e könnyedséggel és az ehhez jól illeszkedő jambikus formákkal.

Írta: Fábíán Márton

NÉHÁNY MÁS ANAKREÓN-VERS

ARTEMISZRE

Esdem, szarvasölő leány,
Zeusz aranyhaju gyermeke,
szent úrnője vadaknak,
Artemisz, jer a Léthaiosz
örvényéhez, a hősszivű
férfiaknak e városát
kedveld: nem gonoszak, kiket
véd itt pásztori pálcád.

(Devecseri Gábor fordítása)

ALKIMOSZ, TE KEDVES...

Alkimosz, te kedves, érted ejtem első könnyemet:
mert hazád a szolgaságtól védve hulltál, ifju hős.

(Devecseri Gábor fordítása)

DIONÚSZOSZHOZ

Dionúszosz, kivel úr Erósz,
és mélykék-szemü nimfa-raj
s bíborszép Aphrodité,
édes, dús aranyöltönyű,
játszik együtt, a nagy hegyek
csúcsán szállva-szökellve –
esdeklek: szívesen gyere
hozzám, és kegyesen figyeld,
hallgasd meg, mire kérlek:
Kleobúlosznak, ez óhajom,
jótanácsodat add: az én
vágyam vágyva fogadja...

(Devecseri Gábor fordítása)

SZERENÁD

Gyorsan faltam a reggelim:
egy kis házi pogácsát,
s ittam egy kupa bort; no most
halkan játszom a finom
lanton: hajnali dalt az én
kedves kis szeretőmnek.

(Franyó Zoltán fordítása)

ERÓSZ MINT KOVÁCS

Kalapácsával Erósz tüzesre vert gorombán
s belemártotta szívem a jéghideg patakba.

(Szabó Lőrinc fordítása)

ÓH, DACOS SZEMÜ...

Óh, dacos szemü drágaság!
Vágyom rád, de te meg se látsz.
Fájón rázza gyerek-kezed
életem zaboláját.

(Babits Mihály fordítása)

TÜCSÖK

Tücsök, ó be boldog is vagy,
 mikor ott a lomb hegyében,
 pici harmatot beszíva,
 valamint király dalolgatsz.
 A tiéd egészen az mind,
 amit ott a réteken látsz,
 s valamit csak ád az erdő;
 a paraszt nagyon szeret, mert
 neki semmiben sem ártasz;
 te az emberek kegyeltje,
 nyaruk édesen jelented;
 de a Múzsza is szeret mind,
 maga Phoibosz is, ki csengő
 dalod ösvényét megadta;
 sose kínozz aggkor, ó bölcs,
 dal-adója, föld -szülötte,
 sem a hús, a vér, a bánat,
 te tücsök, te csaknem isten.

(Trencsényi-Waldapfel Imre fordítása)

ARTEMÓNRA

...A szőke Eurüpülé kit is
 szeret? Ama hírhedt Artemónt.
 Még nem is oly rég satyakot, kötött-kopott köpenyt viselt
 ez, s a fülében fityegő fakockát, és az oldalán
 egy ócska vedlett marhabőrt,
 málladozó pajzs kimosatlan huzatát. Kenyérkofák
 és buja nők közt mulatott mindig az ádáz Artemón,
 csalárd és mocskos életű.
 Volt nyaka sokszor kalodában, s a kerékbe is került
 ostor ütött sokszor a hátára sebet, s az üstökét
 s szakállát szaggatták sokat.
 Most kocsiban sétafikál, s fülén arany függőt visel
 Küké fia, s hord elefántcsontnyelű ernyőt, asszonyok
 módjára büszkén.

(Devecseri Gábor fordítása)

ELÉGEDETTSÉG

Nem kell nékem Amáltheia
bőségszarva, de az se, hogy
másfél századig üljek én
vén tartésszoszi trónon.

(Franyó Zoltán fordítása)

POSZEIDÓN HAVA...

Poszeidón hava itt van; ím:
vítől súlyos a fellegek
gyomra, vad viharok szele
csattog szerte a tájon.

(Devecseri Gábor fordítása)

SZERÉNY LÁTOGATÓK

Úgy jőjjetek, mint vendég, kellemes barát,
ki csak tetőt és tűzhelyet kér, semmi mást.

(Franyó Zoltán fordítása)

ANAKREÓNI DALOK

ERÓSZ A RÓZSASZIRMON

Egy méh pihent a rózsán,
s Erósz, ki meg se látta,
megszúrta ujja csücskén.
Ez nyögdécselve nyomta,
ütötte kis kacsóját;
majd gyors iramban elszállt
bájos Küpriához.
„Elvesztem, óh, anyácskám!
Jaj, meghalok!” – jajongta.
„Egy szárnyas, orv kígyócska –
így szólt paraszti nyelven:
Egy méh fullánkja szúrt meg!”
S amaz felelt: „Ha így fáj
egy méh szúrása, képzeld,
hogy fájhat még azoknak,
Erósz, kiket te szúrsz meg!”

(Franyó Zoltán fordítása)

A RÓZSALUGASBAN LELT ERÓSZ

Füzért kötözve leltem
rózsák között Erószra,
s elcsípve gyöngé szárnyát
boroskupámba dobtam,
majd fogtam és kiittam –
s azóta, jaj, a torkom
csiklandja egyre szárnya!

(Horváth István Károly fordítása)

2. ANAKREÓN: REGGELIZTEM – CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY: A BÓLDOGSÁG

ÖSSZEHASONLÍTÓ VERSELEMZÉS

1. Hogyan hasonlítunk össze?

Írj két perc alatt minél több szempontot, ötletet, amelynek alapján két műalkotás összevethető! (Szempontjaid, ötleteid felsorolása közben az irodalom mellett más művészeti ágakra is gondolhatsz.)

VERS ÉS „VARIÁCIÓ” I.

A következőkben két művet fogunk alaposabban összevetni: egy Anakreón-verset és egy anakreóni Csokonai-verset. A szempontokat ezúttal készen kapjátok.

2. Olvassátok el a *Reggeliztem...* (más fordításban *Szerenád*) című Anakreón- és A *bóldogság* című Csokonai-verset!

ANAKREÓN: REGGELIZTEM

Reggeliztem, a reggelim
Apró kis sütemény volt;
Ittam jó kupa bort rá.
Most gyöngéd-szeretően
Játszom lágyszavu lantomon
Szép gyöngéd szeretőmnek.

(Devecseri Gábor fordítása)

CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY: A BÓLDOGSÁG

Most jázminos lugasban,
E nyári hűvös estvén,
Lillámmal ülök együtt:
Lillám velem danolgat
És csókolódva tréfál,
Míg barna szép hajával
Zefir susogva játszik.
Itt egy üveg borocskát
A zöld gyepágyra tettem
És gyenge rózsaszállal
Száját be is csináltam,
Amott Anakreonnak
Kellő danái vannak
Kaskámba friss eperrel.
Egy öszveséggel így sok
Gyönyörűt, becsest ki látott?
S ki boldogabb Vitéznél?

3. Csoportokban dolgozzatok!

A) Időszerkezet

- a) Mennyiben különbözik a két vers időszerkezete?
- b) Vizsgáljátok meg az idő nyelvtani kifejezőeszközeit (igeidők, időhatározók, stb.) és a megjelenített események, jelenségek egymáshoz való időrendi viszonyát, valamint azt, hogy a vers tagolásában, felépítésében az előző tényezőknek milyen szerepe van!
- c) A megbeszélés során készítsetek vázlatot, jegyzetet a többi csoport megoldásai alapján!

B) Motívumok

- a) Milyen motívumok kapcsolják össze a két verset? Gyűjtsétek össze e motívumokat!
- b) Milyen irányban, milyen módon fejleszti tovább, egészíti ki Csokonai az Anakreón-életképet? Közös véleményeteket fogalmazzátok meg írásban!
- c) A megbeszélés során készítsetek vázlatot, jegyzetet a többi csoport megoldásai alapján!

C) Képek

- a) Rendszerezétek a Csokonai-dal képeit aszerint, hogy melyik milyen érzékszerv benyomásait idézi fel!
- b) Készítsetek erről rövid vázlatot, és fogalmazzátok meg, hogy a feltárt összefüggésekből, kapcsolatokból mire következtek!
- c) A megbeszélés során készítsetek vázlatot, jegyzetet a többi csoport megoldásai alapján!

D) Kompozíciós egységek

- a) Bontsátok a Csokonai-verset kompozíciós egységekre, és fogalmazzátok meg a felbontásban általaltok alkalmazott szempontokat!
- b) Milyen lélektani magyarázata lehet a kellemes benyomások, örömforrások effajta valóságos halmozásának?
- c) A megbeszélés során készítsetek vázlatot, jegyzetet a többi csoport megoldásai alapján!

VÁLASZUNK:

a)

VERS ÉS „VARIÁCIÓ” II.

4. Olvassátok el az alábbi rövid szövegrészletet a két versről! Használjátok a szokásos jelöléseket (✓, -, +, ?, *)!

Két idilli életkép

ANAKREÓN: *Reggeliztem...* – CSOKONAI: *A boldogság*

Mindkét vers idilli életkép, két szerelmes együttlétének rajza. Mindkettő az örömforrások felsorolására épül. Mindkettőben jelen van a jóízű étel, a bor, a szerelem és a dal. Mindkét versben hangsúlyos helyen szerepel a most időhatározó, mindkettőben nyomatékot kap az élmény, az öröm időbelisége, a „jelenvaló szép” és a szerelmes együttlét jelenidejűsége. A hasonlóság olyan mérvű a két dal között, hogy *A BÓLDOGSÁG*ot akár a *REGGELIZTEM...* újabb és némileg részletesebb kidolgozásának is tekinthetnénk. Emiatt különösen tanulságos lehet a különbségek számbavétele. (Ezúttal talán nem *A BÓLDOGSÁG* hétszótagos [negyedfeles] jambusi és a *REGGELIZTEM...* hét- és nyolcszótagos – daktilussal gyorsított – trochaikus sorai közötti különbség érdemli a legtöbb figyelmet.)

(Itt és a továbbiakban az idézetek Arató Lászlótól származnak)

- a) Beszéljétek meg közösen, hogy mit állít e részlet a két – általatok is olvasott, értelmezett – versről!
- b) Foglaltok össze néhány szóban, hogy milyen új információt tudtatok meg a művekről!

- c) Fogalmazzatok meg egyetértő vagy egyet nem értő véleményeteket a két vers kapcsolatáról szóló állításról!
 „*A boldogság*-ot akár a *Reggeliztem...* újabb és némileg részletesebb kidolgozásának is tekinthetnénk.”

5. Olvassátok el az alábbi rövid szövegrészletet a két versről! Használjátok a szokásos jelöléseket (✓, -, +, ?, *)!

Eltérő terjedelem és zárlat (lezárás)

A **BÓLDOGSÁG** a **REGGELIZTEM...** 6 sorával szemben 17 sorból áll, tehát terjedelmében „előképe” egy sor híján a háromszorosa. A legfeltűnőbb eltérést talán a Csokonai-dal a szöveg előző 14 sorától az írásképben is elválasztott háromsoros zárlata, záró szakasza jelenti. Ez a zárlat az addigi benyomásokat összegzi, általánosítja, tudatosítja, kommentálja – a nyilvánvalót fogalmakkal is kimondja, az élmény, az öröm ösztönösségét, természetességét még inkább szertefoszlatja. Azért „még inkább”, mert a tudatosság, az öröm akarása, eltervezettsége, megalkotottsága már a versnek a záró szakaszt megelőző hétsoros egységében is egyre erőteljesebben érződik.

a) Beszéljétek meg közösen, hogy mit állít a fenti műelemzés-részlet *A boldogság* és *Reggeliztem...* című versek közötti különbségről!

b) Foglaltok össze néhány szóban, hogy milyen új információt tudtatok meg a művekről!

c) Milyen mozzanat jelentőségét emeli ki ez a részlet?

d) Egyetértetek-e azzal, hogy a zárlatnak, a befejezésnek ilyen nagy jelentőséget ad az elemző? Érveljétek mellette vagy ellene!

6. Olvassátok el az alábbi rövid szövegrészletet *A boldogság* című vers felépítéséről!

A boldogság kompozíciós egységei

A vers három kompozíciós egységre bontható: két hét- és egy háromsoros részre. A kompozíciós egységek elkülönítése igen könnyű, mivel az első és a második hétsoros rész egyúttal egy-egy ponttal lezárt többszörösen összetett mondat is.

Az első két egység leírás, illetve elbeszélés, amely kijelentő mondatokból áll, míg a harmadik költői kérdés. Az első két egységtől a harmadik így modalitás tekintetében is elválik.

A második hét sor tartalmilag abban különbözik az első résztől, hogy itt az előtérbe lép a cselekvő alany: a költői én nem egyszerűen átadja magát az örömöknek, hanem megalkotja,

előkészíti, felfokozza a maga boldogságát. Ennek felelnek meg az addig jelen idejű versbe belépő múlt idejű, cselekvést jelentő – egyes szám első személyű – igék („tettem”, „csináltam”). A második egység végén ugyan nem egyes szám első személyű az állítmány („Amott Anákreonnak / Kellő danái vannak / Kaskámba, friss eperrel.”), de az öröm forrásául szolgáló tárgyak (kosárba tett eper és könyv) és a kaska birtokos személyjele itt is a boldogság kiterveltségére és tervezőjére irányítja a figyelmet.

- a) Beszéljétek meg közösen, hogy mit állít a fenti részlet *A boldogság* szerkezeti felépítéséről, egyes egységeinek sajátosságairól!
- b) Foglaltok össze néhány szóban, hogy milyen új információt tudtatok meg a művekről!

- c) Vessétek össze a Csokonai-vers kompozíciós egységeiről megfogalmazott állításokat az általatok korábban megfogalmazottakkal!

7. Olvassátok el az alábbi szövegrészletet a két versről! Használjátok a szokásos jelöléseket (✓, -, +, ?, *)!

A versek eltérő időszerkezete

Érdeemes összevetni a *REGGELIZTEM...* és *A BÓLDOGSÁG* időszerkezetét, mert ez is fényt vet a két örömelemény különbözőségére. Az Anakreón-vers az időbeli előrehaladásra épül: múlt idejű igékkal („Reggeliztem”, „volt”, „ittam”) indul s a jelenben ér véget („Most...játszom”). A két nyelvtani idő három időfázist jelöl; előbb „reggeliztem”, azután „ittam jó kupa bort rá”. A szerelmessel való gyöngéd együttlét pedig mindezt a jelenben követi. Anakreónnál tehát az örömök nem egyszerre, egymásra torlódva vannak jelen, nem egyszerre eszik, iszik és pengeti lágyszavú lantját. Ez az időbeli egymásutánosság még jobban kidomborítja a Csokonai-versre jellemző egyidejűséget, a kapkodó, habzsoló örömhalmozást, a boldogság görcsös akarását és annak a zárlatban nyíltan is kifejezett, gyermeki módon büszkélkedő bizonygatását.

Egyidejűség – az örömök halmozása

A BÓLDOGSÁG a „most” szóval indul, s ennek megfelelően a kellemes benyomások, az örömök mind egyszerre, egyidejűleg vannak jelen benne. A verset záró, összefoglaló-kommentáló költői kérdés is ezt az egyidejűséget hangsúlyozza: „Egy öszveséggel illy sok /gyönyörűt, becsest ki látott?” Ellentmondani látszik ennek a megállapításnak a két múlt idejű ige („tettem”, „be is csináltam”), csakhogy valójában egyik esetben sem a múlt idejű cselekvés a fontos, hanem annak jelenbeli eredménye: az, hogy a zöld gypágyon van egy üveg borocska, s hogy a palackot egy rózsaszál díszíti.

A két vers terjedelmi különbségét azonban nem az eltérő időszerkezet, hanem az életkép dísztetének, szcenikájának a Csokonai-vers esetében gazdagabb kidolgozása adja. Anakreón itt idézett verseiben a természetnek nincs vagy alig van szerepe, nem úgy, mint Csokonainál.

- a) Beszéljétek, vitassátok meg közösen, hogy mit állít e részlet a két – általatok is olvasott, értelmezett – versről!
- b) Foglaljátok össze néhány szóban, hogy milyen új információkat ismertetek meg a művekről!
- c) Vessétek össze a versek időszerkezetéről az elemzésben megfogalmazott állításokat az általatok korábban, a csoportmunka során megfogalmazottakkal! Vannak-e eltérések, s ha igen, miben tért el a ti véleményetek? Mivel értetek egyet, miben vitatkoznátok? Miért?

8. Olvassátok el az alábbi szövegrészt a két versről! Használjátok a szokásos jelöléseket (✓, -, +, ?, *)!

Az érzékszervi benyomások halmozása

A szerelmesek Csokonainál „jázminos lugasban ...nyári hűvös estvén” ülnek együtt. Az idill „most”-ja tehát ebben a versben térben és időben is részleteződik, konkretizálódik. A *boldogság* ráadásul nem egyszerűen megjelöli a helyszínt, hanem lefesti, felidézi. E dal legjellemzőbb vonása éppen az *érezékszervi benyomások halmozása*. Színek (barna haj, „zöld gyepágy” s a jázminnal, a rózsával és az eperrel járó elkerülhetetlen, de szavakkal kimondatlan szín-, illat-, illetve *ízasszociációk*), *hangbenyomások* (danolgatás, a szél – Zefír – „susogása”), a levegő hőmérsékletének felidézése („nyári hűvös estvén”) mind-mind azt szolgálják, hogy az olvasó is saját bőrén érezze a boldogság kellemességét. Ezt szolgálják a vers zenei eszközei is, pl. a szél susogását idéző s-hangok összecsengetése, a lágy szonáns hangok, az L és az M gyakorisága, dominanciája. Ez az *érzékeléskultusz*, *költői szenzualizmus* egyúttal a Csokonaira oly erősen ható stílusirányzatoknak, a *rokokónak* és az *érzékenységnek* (szentimentalizmusnak) is gyakori jellemzője.

A kivételes pillanat

Az *örömforrások* és az *érezékszervi benyomások* eddig említett *halmozása* egy irányba hat, sőt egyazon törekvés két oldala. Mindkettő a PILLANAT kivételes intenzitását van hivatva érzékelteni, illetve felidézni. Mindkét halmozás a verszáró költői kérdés nézőpontváltásában, összegzésében nyeri el értelmét: a beszélő nem egyszerűen boldog, hanem a legboldogabb a halandók között, s a megjelenített pillanat kivételes, ünnepi pillanat.

- a) Beszéljétek meg közösen, hogy mit állít e részlet a két – általatok is olvasott, értelmezett – versről!
- b) Foglaljátok össze néhány szóban, hogy milyen új információkat ismertetek meg a művekről!

- c) Vessétek össze a versek képi világáról (képek és érzékterületek kapcsolatáról) az elemzésben megfogalmazott állításokat az általatok korábban, a csoportmunka során megfogalmazottakkal! Vannak-e eltérések, s ha igen, miben tért el a ti véleményetek? Mivel értetek egyet, miben vitatkoznátok? Miért?

- d) Fogalmazzatok meg a csoport véleményét a „kivételes pillanat”-ról!

VERS ÉS „VARIÁCIÓ” III.

9. Olvassátok el az elemzés összegző részét!

Életrajzi értelmezés

Többféle értelmezése is lehet e kivételes, ünnepi intenzitásnak. Az életrajz felől nézve elfogadhatjuk Bíró Ferenc – az eddigiekben is felhasznált – elemzésének magyarázatát: „a vers azért szép, mert magában az öröm, a csak-öröm leírásában dereng benne a szomorúság, annak a szomorúsága, hogy egy hétköznapi idill kivételes ünnepként adatott meg a költő számára, aki pedig [...] életprogramjává tette, hogy a boldogság énekese legyen”. A vers kiváló elemzője szerint tehát az örömforrások valószerűtlen versbéli halmozásában Csokonai életének boldogsághiánya sejlik fel. Ez a magyarázat a keletkezés felől nézve bizonyára helytálló, de nem arról beszél, hogy az olvasó számára mit jelenthet a vers. Márpedig alighanem ez a fontosabb.

A boldogság törekenysége – a pillanat megállításának vágya

Talán az öröm, a *boldogság törekenysége, kivételessége* lehet a vers általánosabb jelentése. Talán az, hogy az örömet, a boldogságot éppen ezek kivételessége – és életünk végessége – miatt meg kell becsülnünk, sőt tudatosan meg kell alkotnunk. A múltó *pillanat megállításának vágyáról* beszél a vers, ez fejeződik ki az *idill megkétszerezésében*, abban, ahogy az *ösztönös átélésre* a második hétsoros egységben *ráépül a tudatos megélés és felfokozás* igénye. Alighanem az idő megállításának, az öröm tartós birtoklásának a vágya „indokolja” a *Lillám* szó egymást követő két sorban való megismétlését is. Így lesz éppen az örömek valószerűtlen egyidejűsége („Egy öszveséggel”) révén az *idilli életképből jelkép, a boldogság allegóriája*.

A fenti szövegből nyilván világossá válik számotokra, hogy amit részleteiben az eddigi feladatok során megismertetek, az egy összefüggő elemzés, műértelmezés. Ugyanakkor az is kiderül e részből, hogy két „szerzővel”, két véleménnyel állunk szemben.

Az ismertett – Bíró Ferenc irodalomtörténész által írt elemzéssel-értelmezéssel – vitatkozik a másik szerző (Arató László), s egy alternatív, olvasói értelmezésre tesz javaslatot („A boldogság törekénysége”).

Feladatotok az, hogy közösen érveljete a kétféle értelmezés mellett vagy ellen. Tehát íjátok meg a ti saját értelmezéséteket, végkövetkeztetéseiteket a művekről, a két mű kapcsolatrend-szeréről!

A ROKOKÓ ANAKREÓN – CSOKONAI: TARTÓZKODÓ KÉRELEM

A következő öt feladat CSOKONAI Vitéz Mihály már korábban megismert *Tartózkodó kérelem* című verséhez kapcsolódik.

10. Olvassátok el a vers korábbi változatát (Egy tulipánhoz)!

- Milyen módosításokat, változtatásokat hajtott végre a költő a versen?
- Emeld ki, és későbbi megfelelőjükkel állítsd párba a kicserélt szavakat, nyelvtani alakokat!
- Mi lehetett szerinted a szerző célja a cserékkel, mi lett a módosítások, változtatások következménye?

TARTÓZKODÓ KÉRELEM

A hatalmas szerelemnek
Megemésztő tüze bánt.
Te lehetsz írja sebemnek,
Gyönyörű kis tulipánt!

Szemeid szép ragyogása
Eleven hajnali tűz,
Ajakid harmatozása
Sok ezer gondot elűz.

Teljesítsd angyali szókkal,
Szeretőd amire kért:
Ezer ambrózia csókkal
Fizetek válaszdórt.

(1803)

EGY TULIPÁNTHOZ

A hatalmas szerelemnek
Megemésztő tüze bánt:
Te vagy orvos a sebemnek,
Gyönyörű kis tulipánt!

Szemeid szép ragyogása
Lobogó hajnali tűz;
Ajakid harmatozása
Sok ezer gondot elűz.

Teljesítsd angyali szókkal
Szeretőd amire kért:
Ezer ambrózia csókkal
Fizetek csókjaidért.

(1793)

11. Milyen két hétköznapi beszédfajta vezethető vissza a Tartózkodó kérelem?

12. Mutassátok be a Tartózkodó kérelem című verset mint párhuzamok és ellentétek rendszerét!

ELLENTÉTEK		
PÁRHUZAMOK		

13. Hogyan függ össze a nyelvtani személy váltogatása a vers szerkezetével?

- Hol kerül előtérbe az én, a „kérelmező”, s hol a te, a megszólított?
- Sorpáronként vagy szakaszonként jelöld É és T betűkkel!

14. Emeljétek ki a vers gáláns-finomkodó gesztusait, kifejezéseit (pl. körülírás egyenes megnevezés helyett)!

15. Értelmezzétek az utolsó sorok mitológiai utalása alapján, hogy milyen alkut is ajánl a „kérelmező”!

Mit ígér a csókért cserébe? (Az ambrózia az ókori görögök hitvilágában a halhatatlan olümposzi istenek eledele volt.)

A ROKOKÓ (a rocaille [rokáj] francia szóból ered, amely az építészetben kagylóforma díszítő-elemet jelent) a XVIII. század közepén kialakult stílusirányzat. A barokk kifinomult, túlhajtott változata. Az irodalomban a stilizált szerelmi jelenetek, kecses, játékos költői képek, a zeneiség, mesterkélttség és finomkodó modorosság jellemzi. A magyar költészetben Csokonai anakreóni dalai a legsikerültebb rokokó stílusú alkotások.

16. Hozzatok példákat az itt olvasott két Csokonai-versből a rokokóra jellemző miniatűr-kultuszra, zeneiségre és játékoságra!

ANAKREÓN ÉS CSOKONAI

17. Olvasd el Csokonai *A versszépítő* és *Az alvó Lillára* című verseit, és írd meg rövid fogalmazást, amely alátámasztja az alábbi címek egyikét:

- a) Csokonai, Anakreón hűséges követője
- b) Csokonai, a rokokó Anakreón.

A LÍRAI HAGYOMÁNY NYITOTTSÁGA

18. Olvassátok el az alábbi verset!

GÉHER ISTVÁN: 43.

Az apától a fiúnak de nehéz is szabadulni!
 Tudom én azt, de hiába, ha te lettél a barátom.
 Amit élünk, ami dolgunk: beleszólhatsz, beleszólok –
 ugyanegy két telefonhang... Nekem ez jó. Te kibírod?

- a) Mivel, miként bővíti a Géher-mű az anakreóni hagyományt Csokonai értelmezéséhez képest?

.....

.....

.....

.....

.....

- b) Hogyan vonatkozatható az itt szereplő vers az irodalmi hagyománnyal, az elődökkel folytatott „küzdelemre”?

.....

.....

.....

.....

.....

- c) Ha eltekintünk attól, hogy Géher Istvánnak a fia is költő, ki tekinthető az irodalomban apának s ki fiúnak? Hogyan érthetjük a jelzett személyes szinttől függetlenül e kölcsönös „beleszólást”?

.....

.....

.....

.....

.....

- d) Válaszaitokat, gondolataitokat fogalmazzátok meg írásban: készítsetek rövid vázlatot, jegyzetet, majd a megbeszélés során ismertessétek véleményeteket!

- e) Olvassátok el az alábbi szöveget! Érveljete a szöveg állításai mellett vagy azokkal szemben!

A NYITOTT, ÚJRARENDEZŐDŐ HAGYOMÁNY

A hagyomány, mint korábban állítottuk, nyitott, alakul, történik, újrarendeződik. Az itt szereplő „legújabb Anakreón” (Géher István) a Csokonai által szűkebbre fogott formai-verstani hagyományt újraértelmezi, tágabban értelmezi; mást hall, illetve szólaltat meg belőle. A már az előző órákon is említett szerző egyik legszebb versét, amely történetesen éppen ionicus a minorékból álló anakreóni tizenhatosokban szólal meg, akár e műltfolytató-műltalakító hagyományépítés, e párbeszéd metaforájaként is értelmezhetjük.

19. Melyik?

Az eddig olvasott Anakreón- és anakreóni versek közül neked melyik tetszett leginkább? Miért? Válaszodhoz nyugodtan lapozgass a versek és a feladatok között.

CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY

EGY HAGYOMÁNYKÖVETŐ KÖLTŐ?

CSOKONAI Vitéz Mihály 1773. november 17-én született Debrecenben. Apja Csokonai József, borbély és seborvos, a város vagyonos polgára, anyja Diószegi Sára. Debrecen a XVIII. század végén már nem mezőváros csupán, hiszen kollégiuma, tudós tanárai és könyvtára messze földön híresek, a város a magyar szellemi élet egyik központja volt. Diákjai rendszeresen megfordultak a nyugat-európai egyetemeken.

Csokonai 1780-ban került a kollégiumi tanulók sorába. 1788-tól a főiskola hallgatója, majd a teológiai fakultás diákja (papnövendék). Hamar kitűnt tehetségével, társai és tanárai egyaránt elismerték kiváló képességeit. 1790-ben tanárai megbízásából diáktársaival önképzőkört szervezett. Az olvasókör tagjai felosztották egymás közt a nyugati nyelveket és irodalmakat. Csokonai az olasz nyelvet választotta. A széles látókörű, művelt fiatalember nyelvtehetségét az is bizonyítja, hogy a kötelező latin és az olasz mellett megtanult németül, franciául, angolul, görögül, és foglalkozott a héber és a perzsa nyelvvel is.

Csokonai 1792-től az irodalmi élettel is kapcsolatot keresett: levelet írt a kor irodalmi és szellemi vezéregyéniségének, Kazinczy Ferencnek. Hamarosan meg is jelent nyomtatásban első verse. 1794-ben tanárai tehetségének elismeréseként a gimnáziumi „poétai osztály” tanítását bízták rá. 1795-ben hagyta el a kollégiumot.

Rövid ideig (1795–96-ban) Sárospatakon jogot hallgatott, de tanulmányait nem fejezte be, nem szerzett főiskolai oklevelet. 1796 őszén Pozsonyba ment, hogy az üléselő ország-

gyűlésen versei kiadásához támogatókat szerezzen. Itt jelent meg *Diétai Magyar Múza* című verses hetilapja, amelyet maga írt és szerkesztett, az anyagi nehézségek miatt azonban csak 11 szám jelent meg belőle.

1797-ben Komáromba került. Itt ismerkedett meg és szeretett bele Vajda Juliannába (Lilla), egy gazdag kereskedő leányába. De érzelmei hiába nyertek viszonzást, biztos megélhetés nélkül Lilla apja nem egyezett bele a házasságba. Csokonai a keszthelyi Georgikonban, majd a csurgói gimnáziumban pályázott tanári állásra, de míg ez ügyben utazgatott, a leányt szülei egy kereskedőhöz adták feleségül. Szerelmének elvesztése Csokonait mély válságba sodorta. Anyagi gondjai miatt ismét megélhetési forrást keresett.

Néhány hónapig a csurgói gimnáziumban helyettes tanár, itt diákjaival maga írta drámáit is előadja. Közben elkészült *DOROTTYA* című vígposza is. Debrecenbe visszatérve versei kiadását tervezi. 1803-ban, Bécsben ugyan kinyomtatják *ANAKREONI DALOK* című gyűjteményét, de a kötet csak a költő halála után jut el az olvasókhoz. Az Anakreón-téma már költészetének korai szakaszában megjelent, első anakreóni dalait még 1792-ben írta.

1805. január 28-án halt meg Debrecenben. Sírfelirata (Árkádiában éltem én is) nagy vihart kavart a városban és az irodalmi életben.

Írta: Fábíán Márton

CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY VERSEIBŐL

ANAKREON S OVÍD

Életadó borról a téji Anakreon írta,
Gyenge szerelmekről játsza az éles Ovíd.
S ím, maga Bakhus amazt, Vénus maga ölte meg eztet:
Múza, rebegj! vég gyászt szállhet akármi dalod.

AZ ANÁKREONI VERSEK

Vérengező jámbussaid
 Daloljanak szerelmet!
 A nyájas ősz Anákreon
 Így szóla Arkiloknak.
 De ő saját jámbussait
 Nem engedé szerelmes
 Dalokkal elpuhítani,
 Kemény hangon felelvén.

Üstökbe vész a két öreg:
 Közéjük ugrik Ámor,
 S az Arkilok jámbussait
 Apróra szeldelé el,
 Ambróziával illeté,
 Szerelmivel megmézelé.
 Liéus is leszállván
 Jó borba megfereszté.

Mind felszedé Anákreon
 Múzsája víg örömmel,
 Mindjárt boros, szerelmes
 Dalokra verte őket.
 Énnékem is, hogy ott valék,
 Belőle egynehányt adott.
 Bor és szerelmetesség
 Csepeg belőle, látod.

(1792)

A SZAMÓCA

Illatja rozmarinnak,
 Mézíze a fügének,
 És a rukerc pirossa
 Szájunknak és szemünknek
 S orrunknak is mi kellő?

Hát még, ha egyesülnek
 E kedves érzések? –
 Ímé, az ért cseresznye
 Mely édes és piross is,
 A sárgadinnye szagja
 Nárdus, s az íze nektár:
 A rózsza színe bíbor,
 S illatja fínom ámbra.

De rozmarinnal együtt
 A kis rukerc, fügécske,
 Cseresznye, sárgadinnye
 És rózsza öszveséggel
 Van elvegyítve a szép
 Szamóca bíborában.
 Szép színe drágalátos,
 Mézíze száját enyhít,
 S illatja a velőkre,
 Mint egy nepente, felhat.

Kedves szamóca! téged
 Én, – én az isteneknek
 S az istenasszonyoknak
 Tennélek asztalára.
 Sőt csak beszélni tudnál
 És csókot adni, mindjárt
 Hasonlatos lehetnél
 A Lilla ajjakához.

A HÉVSÉG

Az égető Kutyácska
A zöld mezőt aszalta;
Miatta Flóra hímes
Virági haldokoltak,
Fonnyadtak a ligetnek
Zöldségi megkonyúlva:
A föld egész határi
Alélva bágyadának.

Énbennem is van egy tűz.
Mondják, hogy az Kupídó,
Én nem tudom, ki légyen,
Nem esmerem nevéről;
Elég, hogy ég melyemben
S emészti nagy hevével:
Szemlátomást betegszem
És már alig lehellek.

Tegnap leszálla csendes
Cseppekkel egy esőcske,
Megáztatá az erdőt
És a mezőt vizével:
S ím, a beteg virágok
Mindjárt feléledének,
A kókkadó falombok
Zöld színbe jöttek ismét.

Óh, vajha énreám is,
Az én alélt fejemre
Egy ilyen éltető víz
Hús cseppje harmatoznék!

A LEÁNYKÁKHOZ

Ti szent Idáliának
Kacér szemű leányi!
Ti minket istenítő
Nyilakkal öldököltök.
Mikor levert erőnkön
Feláll királyi széktek,
Reánk bodor kacajjal
Nehéz bilincset üttök.
Ti mézitalt ajánltok,
Ha maszlagot kevertek;
Ha nyűgbe vertek is ti,
Lágy bársony az s virágszál.

Ó, kellemek szülőtti!
Ez a ti martaléktok
Gyönyörködik s örömmel
Hever bilincsetekben.

LILLÁHOZ

Leányka! hú szerelmem
Tüzét miért kerülöd?
Ne félj; ez a beteg szív
Dobog csupán tenéked:
Ez a te birtokodban
Nyög és imádja képed.
Leláncozott rabodtól
Ugyan miért remegsz hát?

AZ ÁLOMHOZ

Soká jön erre Lilla,
A hitszegő soká jön.
Jer addig, édes álom!
Jer, e setét lugasról
Hints mák-olajt szememre,
Fedezz be kárpitoddal
S a gondokat fejemről
Legyezd le szárnyaiddal.
De ha eljön a lányka:
Sem mák-olaj, se kárpit
Nem kell, magad se kellesz;
Csak menj el, édes álom!
Elmúlatunk mi ketten.

A SZEPLŐ

Mint egy megért boróka,
Mely tiszta hóra hullott;
Mint a delin fejrő
Rózsába bútt bogárka;
Mint a korinti szőlő
A cúkoros kalácson:
Úgy bársonyollik, oly szép,
Oly édes egy kerekded
Szeplőcske Lilla mellyén.

Ez az a kies szigetke,
Amelybe a szerelmek,
Ha keble tengerének
Téjhabja közt fürödtek,
Enyelgve szárogatják
Hajok vizess aranyját.
Ti szóljatok, reája
Hullt csókjaim! ha méltó
Dühödés-e Lilla mellyén,
Egy földi nimfa mellyén
Imádni az hibát is?

A REMÉNYHEZ

Földiekkel játszó
Égi tűnemény,
Istenségnek látszó
Csalfa, vak Remény!
Kit teremt magának
A bóldogtalan,
S mint védangyalának,
Bókol úntalan.
Síma száddal mit kecsegtetsz?
Mért nevetsz felém?
Kétes kedvet mért csepegtetsz
Még most is belém?
Csak maradj magadnak!
Biztatóm valál;
Hittem szép szavadnak:
Mégis megcsalál.

Kertem nárcisokkal
Végig ültetéd;
Csörgő patakokkal
Fáim éltetéd;

Rám ezer virággal
Szórtad a tavaszt,
S égi boldogsággal
Fűszerezted azt.
Gondolatim minden reggel,
Mint a fürge méh,
Repkedtek a friss meleggel
Rózsáim felé.
Egy híjját esmértem
Örömmimnek még:
Lilla szívét kértem;
S megadá az ég.

Jaj, de friss rózsáim
Elhervadtanak;
Forrásim, zöld fáim
Kiszáradtanak;
Tavaszom, vígságom
Téli búra vált;
Régi jó világom
Méltatlanra szállt.
Ó! csak Lillát hagytad volna
Csak magát nekem:
Most panaszra nem hajolna
Gyászos énekem.
Karja közt a búkat
Elfelejtetem,
S a gyöngykoszorúkat
Nem irígyleném.

Hagyj el, ó, Reménység!
Hagyj el engemet;
Mert ez a keménység
Úgyis eltemet.
Érzem: e kétségbe
Volt erőm elhagy,
Fáradt lelkem égbe,
Testem földbe vágy.
Nékem már a rét hímetlen,
A mező kisült,
A zengő liget kietlen,
A nap éjre dült.
Bájos lágylák!
Tarka képzetek!
Kedv! Remények! Lillák!
Isten véletek!

3. VAS ISTVÁN (ÉS CSOKONAI) ANAKREÓNI VERSEI

ELTÉRŐ TERMÉSZET- ÉS VILÁGKÉP

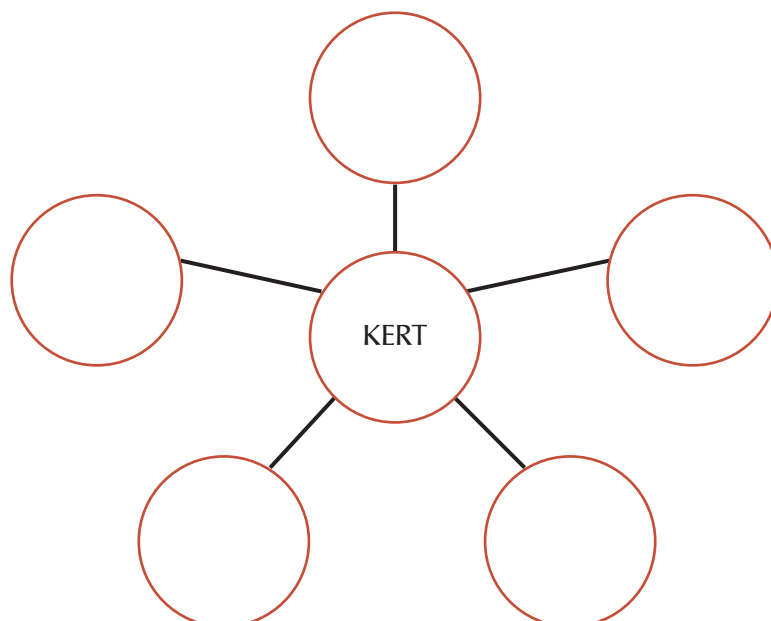
1. Lapozz vissza Csokonai boldogságról szóló verséhez, és képzd el a vers helyszínét!
Rajzold le vagy 1-2 mondatban írd le, milyennek látod a tájat!

Ismeresz olyan képet vagy tájat, amely hasonlít elképzelésedhez?

2. Kertészkedjünk!

Készítsetek pókhálóábrát a KERT fogalmáról!

- a) Írjon le a csoport minden tagja néhány szót, fogalmat, mely a KERT szóról eszébe jut (ez lehet valamilyen tevékenység, fogalom, jelképes kapcsolat)!
- b) Készítsetek közös ábrát!
- c) Rendszerezétek, csoportosítsátok a fogalomhoz kapcsolódó szavaitokat, gondolataitokat (a rendszerezés szempontjait ti határozzátok meg)!
- d) A megbeszélés során ismertessétek megoldásotokat (szavak, fogalmak – csoportosítási szempontok)!

A következő órákon a 18. századi Csokonai anakreóni versei mellé egy 20. századi magyar költő anakreóni verseit fogjuk olvasni. Megvizsgálhatjuk, miként is formálódik (változik, de megmarad) egy antik hagyomány.

3. Olvasd el figyelmesen Vas István *Piroska* és *Csúnya szeptember* című verseit!

- a) Figyeld meg, hogy milyen a versekben szereplő természet! Mi jellemzi a természetet, hogyan kötődnek e versek természeti képei az előző témánkhoz, a kerthez? Fogalmazd meg és írd le véleményed a táblázatba!
- b) A versek egyik meghatározó motívuma egy virág, a rózsza. Fogalmazd meg, hogy szerinted miért épp a rózsza lett e szövegek egyik kulcsmotívuma!

A remontál szó azt jelenti, hogy újra virágzik a növény (másodvirágzás; egyes növények az év során, az időjárási viszonyoktól függően a tavaszi első virágba borulásuk után többször is virágzanak).

PIROSKA

Piroska jaj Piroska
 Piroslik még a rózsza
 Habár a haj megőszül
 Zöld láng lobog alatta
 Arcod szemed a szád sem
 Felejtett el nevetni
 Csigolyák telve mésszel
 A hátad egyenes még
 Zuhog az ősz de őszi
 Esőben is remontál
 A rózsza rózsza rózsza

CSÚNYA SZEPTEMBER

Homályos ősz koránjött
 Halk mélabúja lomhán
 Szivárog csontjainkba
 De még a lomb sötétzöld
 Fák fonadéka sűrű
 Fű nedves fénye gyöngéd
 Sokat esett a nyáron
 Már harmadszor virágzik
 A rózsza sárga bíbor
 Nagy dáliák bolondos
 Elkésett bujasága
 Még nézni látni élni
 Csak ne siess maradj még
 Vegyes vén tarka évad

MOTÍVUM	VÉLEMÉNYEM
TERMÉSZET (KERT)	
RÓZSA	

4. Mennyiben hasonlítanak a természet most olvasott képei ahhoz, amit az első feladatban a Csokonai-versről elképzeltél?

Gondolj évszakokra, rendezettségre, hangokra, színekre, illatokra is!

Csokonai vagy Vas István kertje ismerősebb neked, melyik áll közelebb hozzád?

Mi az a motívum, ami Vas verseiben erősen jelen van, Csokonainál pedig egyáltalán nem?

5. Olvassátok el a korábban olvasott versek elemzésének részletét!

Ősi toposzok

Csokonai természete tavaszi-nyári természet, Vasé hangsúlyosan és jelentést hordozóan őszi (és téli). Az ősz hagyományos elmúlás-öregség jelentésére épülnek Vas István anakreóni dalai. Két ősi, állandó jelentésű (archetipikus) kép kapcsolódik össze bennük: a *kert* és az *ősz*. Az izgalmas éppen az, hogy ezek a hagyományos képek hogyan rendeződnek új módon össze, hogyan kapnak új fényt, új hangulati és jelentésárnyalatot.

Vas anakreóni dalai annyiban visszatérést jelentenek az eredeti anakreóni tematikához, hogy Csokonai verseivel ellentétben itt ismét előtérbe kerül az *öregség* motívuma, az *öregember szerelmének* témája. Ugyanakkor e dalokban – Anakreón verseitől eltérően és a Csokonainál megfigyeltekhez hasonlóan – döntő szerepet kap a természet, az ember által alakított, az emberhez tartozó természet: a kert.

Csokonai és Vas kertje

A kert „elemberiesített”, gazdájához hasonított mivolta miatt ősi (archetipikus) *lélekszimbólum*. Már a szenvedélyes botanikus Csokonainál (aki anakreóni dalaihoz írt „jegyzéseiben” a mitológiai magyarázatok mellett részletes növénytani fejtegetésekbe bocsátkozik) gyakran érzékelhető, hogy *a kert a lélek tükre*, s ezen keresztül *nemegyszer jelképe is*.

(Az elemző-ismeretközlő szemelvények itt és később: Arató Lászlótól)

Rokokó kert és angolkert

Csokonai és Vas anakreóni dalainak kertje között szembeötlő a különbség: a XVIII. század végének debreceni poétája *rokokó kert*et formáz, „jázminos lugast”. A versbéli természetet nem csupán a közvetlen „valóság”, hanem a lírai mondanivaló és az *ízlésforma*, a *konvenció* együttese alakítja. Csokonai „szelíd”, „pátyolgató”, dédelgető természetével („*Ti hűvösös szellőcskék*” stb.), ápolt, rendezett *franciakertjével* szemben Vas István kertjének bujasága és homálya inkább az őstermészethez közelebb álló *angolkertre* emlékeztet („*De még a lomb sötétzöld / Fák fonadéká sűrű / Fű nedves fénye gyöngéd*”), bár Vas kertje is tulajdonképpen virágoskert.

Könnyed dalforma és elégikus őszidézés

Termékeny feszültség van már a *könnyed* és *rövid* anakreóni *dalforma* és e dalok komor ősziessége között: feszültség támad az *elégiát kívánó képanyag* és a negyedfeles (hétszótagos) jambikus sorok erőteljes táncoló ritmusa és rövideége között. Nem véletlen, hogy Anakreón vagy Csokonai dalaiban nem jelent meg az őszi természet, Vasnál mégis tökéletesen magától értetődőnek érezzük, hogy az öreg szerelmes dalainak anakreóni hagyományát eredeti módon összekapcsolja az *őszidézés elégikus konvenciójával*. Ehhez persze az kell, hogy az őszi természet képe is némileg megváltozzék, átváltozzék.

A titkos értelmű rózsa

E kertben az élet, pontosabban az *újraéledő, továbbélő élet* ugyanolyan erővel van jelen, mint az elmúlás. Így *maga a természet sugározza, testesíti meg az öreg szerelmesek anakreóni életerejét és életszomját*. A kert „főszereplője”, a versek vezérmotívumként visszatérő központi motívuma Vas verseiben a *rózsa, a remontáló, azaz újra kivirágzó rózsa*. A pusztulás kihívásának ellenálló, megújuló szerelem és élet jelképe.

Megint egy abszolút közhelyes kép: a szerelem rózsája, megint megújítva – eredeti teljében és fényében. Mitől? Először is attól, hogy a szövegkörnyezet, a homály, az eső, visszaadja a rózsának eredendő titokzatosságát. Ugyanígy a „*remontál*” szó a maga idegenszerűségével, latin hangzásával a természeti és közköltészeti jelenséget a *titokzatosság* és valami vallási *szentség* légkörével övezi. A szó *zsolozsmázó ismételtetése* is e „*titkosítás*” és *szakralizálás* (szentté tétel) irányába hatnak („*Zuhog az ősz de őszi / Esőben is remontál / A rózsa a rózsa a rózsa*”).

- a) Milyen – számotokra – új információkat tudtatok meg a szövegből? Módosítjátok, megváltoztatjátok ezek alapján korábbi véleményeteket a versekről? Ha igen, mi hogyan változott?

- b) Mit tudtatok meg e szövegből a kertekről? Vessétek össze a szöveg állításait az előző feladatban általatok írtakkal!

- c) Vannak olyan állítások a szövegben, melyekkel nem értetek egyet, számotokra nem meggyőzőek? Ha igen, érveljetek ellenük!

- d) A beszélgetés során ismertessétek véleményeteket!

6. Rózsa, rózsa

- a) Gyűjts legalább 10 szöveget, adatot, információt (nem szükséges, hogy szépirodalmi szöveg legyen!), melyben szerepel a rózsa (mint virág vagy mint jelkép stb.), a rózsáról szól, rózsával kapcsolatos!

Az információk, szövegek forrása bármi lehet Internet (pl. <http://hik.hu/tankonyvtar/site/books/b150/index.html>), tankönyvek, lexikonok, szakkönyvek, családtagok szóbeli közlése, saját olvasmányélményeid stb. Az adat lehet csak néhány szóból álló, de lehet egy terjedelmesebb szöveg része (esetleg címe). A lényeges az, hogy tudd, az általad gyűjtött információ miként kapcsolódik a virághoz!

Saját szempontjaid alapján próbáld meg csoportosítani, rendszerezni „gyűjteményedet”!

7. Mit tudunk meg a rózsáról?

A megbeszélés során ismertess néhány – véleményed szerint érdekes – információt gyűjtésedből, majd nevezd meg társadat, aki folytassa a tájékoztatást!

8. Vas István anakreontikája

A) Olvassátok el a *Csúnya szeptember* és a *Korán sötétedik* című verseket, s válaszoljatok az alábbi kérdésekre!

A feladatokat beszéljétek meg, és közösen fogalmazzátok meg válaszaitokat!

CSÚNYA SZEPTEMBER

Homályos ősz koránjött
 Halk mélabúja lomhán
 Szivárog csontjainkba
 De még a lomb sötétzöld
 Fák fonadéka sűrű
 Fű nedves fénye gyöngéd
 Sokat esett a nyáron
 Már harmadszor virágzik
 A rózsá sárga bíbor
 Nagy dáliák bolondos
 Elkésett bujasága
 Még nézni látni élni
 Csak ne siess maradj még
 Vegyes vén tarka évad

KORÁN SÖTÉTEDIK

Korán sötétedik már
 És hirtelen hideg lesz
 Mikor beáll az este
 Két fenyő feketéll csak
 Majd az is csak elmosódik
 Az általános éjbe
 Ideje ágyba bújni
 Az ágyban meleg ágyban
 Csak míg telik erőnkől
 Kis ideig mulatni
 Ha tudunk elaludni
 Tán holnap újra nap lesz
 Köd reggel köd a rózsán
 Talán a pára fölszáll
 Talán nap süt ki újra
 Nap kurta őszi útja
 Talán talán talán még

a) Mi kapcsolja össze Vas dalait és antik előképének, Anakreónnak a dalait?

b) Mi különbözteti meg a Vas-dalokat Anakreón verseitől?

B) Olvassátok el a *Piroska*, a *Korán sötétedik*, a *Csúnya szeptember* és a *Kibírta* című verseket! Emeljétek ki, gyűjtsétek össze a versek közös vezérmotívumait, a mind a négy versben visszatérő szavakat, hangulati, képi elemeket!

PIROSKA

Piroska jaj Piroska
 Piroslik még a rózsa
 Habár a haj megőszül
 Zöld láng lobog alatta
 Arcod szemed a szád sem
 Felejtett el nevetni
 Csigolyák telve mésszel
 A hátad egyenes még
 Zuhog az ősz de őszi
 Esőben is remontál
 A rózsa rózsa rózsa

CSÚNYA SZEPTEMBER

Homályos ősz koránjött
 Halk mélabúja lomhán
 Szivárog csontjainkba
 De még a lomb sötétzöld
 Fák fonadéka sűrű
 Fű nedves fénye gyöngéd
 Sokat esett a nyáron
 Már harmadszor virágzik
 A rózsa sárga bíbor
 Nagy dáliák bolondos

Elkészett bujasága
 Még nézni látni élni
 Csak ne siess maradj még
 Vegyes vén tarka évad

KORÁN SÖTÉTEDIK

Korán sötétedik már
 És hirtelen hideg lesz
 Mikor beáll az este
 Két fenyő feketéll csak
 Majd az is csak elmosódik
 Az általános éjbe
 Ideje ágyba bújni
 Az ágyban meleg ágyban
 Csak míg telik erőnkből
 Kis ideig mulatni
 Ha tudunk elaludni
 Tán holnap újra nap lesz
 Köd reggel köd a rózsán
 Talán a pára fölszáll
 Talán nap süt ki újra
 Nap kurta őszi útja
 Talán talán talán még

KIBÍRTA

Kibírta ezt is kibírta
 Még ma is él a rózsza
 Köd nem fogott ki rajta
 S a talajmenti fagy sem
 A ködöt átragyogja
 Titokzatos bíborja
 Melyben a vér s a tűzláng
 Vegyül találkozóra
 Ugye méltó vagyok rád
 Gyönyörű Róma-rózsza

C) Olvassátok el újra a három dalköltő, Anakreón, Csokonai és Vas néhány – akár már értelmezett – versét!

Vessétek össze műveik természetképét, a három felidézett természetet, illetve a *felidézés eszközeit*! Külön térjete ki a kert és az ősz képeire, toposzaira!

VAS ISTVÁN: KIBÍRTA

Kibírta ezt is kibírta
 Még ma is él a rózsza
 Köd nem fogott ki rajta
 S a talajmenti fagy sem
 A ködöt átragyogja
 Titokzatos bíborja
 Melyben a vér s a tűzláng
 Vegyül találkozóra
 Ugye méltó vagyok rád
 Gyönyörű Róma-rózsza

KORÁN SÖTÉTEDIK

Korán sötétedik már
 És hirtelen hideg lesz
 Mikor beáll az este
 Két fenyő feketéll csak
 Majd az is csak elmosódik
 Az általános éjbe
 Ideje ágyba bújni
 Az ágyban meleg ágyban
 Csak míg telik erőnkől
 Kis ideig mulatni
 Ha tudunk elaludni
 Tán holnap újra nap lesz
 Köd reggel köd a rózsán
 Talán a pára fölszáll
 Talán nap süt ki újra
 Nap kurta őszi útja
 Talán talán talán még

CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY: A HÉVSÉG

Az égető Kutyácska
A zöld mezőt aszalta;
Miatta Flóra hímes
Virági haldokoltak,
Fonnyadtak a ligetnek
Zőldségi megkonyúlva:
A föld egész határi
Alélva bággyadának.

Énbennem is van egy tűz.
Mondják, hogy az Kupídó,
Én nem tudom, ki légyen,
Nem esmerem nevérl;
Elég, hogy ég melyemben
S emészti nagy hevével:
Szemlátomást betegszem
És már alig lehellek.

Tegnap leszálla csendes
Cseppekkel egy esőcske,
Megáztatá az erdőt
És a mezőt vizével:
S ím, a beteg virágok
Mindjárt feléledének,
A kókkadó falombok
Zöld színbe jöttek ismét.

Ó, vajha énreám is,
Az én alélt fejemre
Egy ilyen éltető víz
Hús cseppje harmatoznék!

ANAKREÓN: TÜCSÖK

Tücsök, ó be boldog is vagy,
mikor ott a lomb hegyében,
pici harmatot beszíva,
valamint király dalolgatsz.
A tiéd egészen az mind,
amit ott a réteken látsz,
s valamit csak ád az erdő;
a paraszt nagyon szeret, mert
neki semmiben sem ártasz;
te az emberek kegyeltje,
nyaruk édesen jelented;
de a Múzsza is szeret mind,
maga Phoibosz is, ki csengő
dalod ösvényét megadta;
sose kínoz aggkor, ó bölcs,
dal-adója, föld-szüllötte,
sem a hús, a vér, a bánat,
te tücsök, te csaknem isten.

(Trencsényi-Waldapfel Imre fordítása)

9. Olvassátok el a *Piroska* című versről szóló elemzést! Használjátok a szokásos jelöléseket (√, -, +, ?, *)!
(A vers szövegét a 3. feladatnál találod.)

A rózsamotívum az *Anakreoni dalok* ciklusán belül először a *Piroska* című dalban szólal meg. A versben szétválaszthatatlanul összefonódik a *kint* és a *bent*, az őszi kert és a kert úrnője, az öregedő szerelmes szenvedélyének oka és célja. A rózsza metamorfózisához [átalakulásához, átlényegüléséhez] hozzájárul a *szójáték* vagy inkább *névvarázs* is: *Piroska* eggyé válik a rózsával azáltal, hogy a személynév szótöve azonos a rózsára vonatkoztatott ige tövével: „*Piroska jaj Piroska / Piroslík még a rózsza*”. Ráadásul a vers így folytatódik: „*Habár a haj megőszül*”. Azaz a 'habár' köztöszó a haj megőszülését állítja ellentétbe a rózsza „még” piroslásával. Ez ismét a rózsza és *Piroska*, a rózsza és a szerelem belső, „misztikus” összetartozását érzékelteti.

Kint és bent, természet és ember egysége

A *kint* és a *bent* összetartozásának érzetét tovább erősíti, hogy a vers elemeit *egyetlen* – a kertre és gazdáira egyaránt vonatkoztatott – *ellentétrendszer* fogja át. Egyfelől: „*Habár a haj megőszül / Zöld láng lobog alatta*” és „*Csigolyák telve mésszel / [de] a hátad egyenes még*”. Másfelől: „*Zuhog az ősz de őszi / Esőben is remontál / A rózsza a rózsza a rózsza*”. Ősz haj és zöld láng, meszes csigolya és egyenes hát, zuhogó ősz és remontáló rózsza egyazon *halál-élet, elmúlás-szerelem ellentétnek jelölői*, részmozzanatai. Ráadásul az ősz haj alatt lobogó „zöld láng” nincs – mondjuk, a szem zöld lángjaként – konkretizálva, így megmaradhat a növényi vegetáció zöld lángjának is.

Mondattani eldöntetlenség

A természet és az ember összemosódását, összeolvadását elősegíti a vers *két nyelvi jellegzetessége: a mondattani eldöntetlenség és a grammatikai távolítás is*. A többször említett „*Habár a haj megőszül*” kétféle is köthető: ellentétben állhat mind a megelőző („*Piroslík még a rózsza*”), mind a következő ([mégis/azért] *Zöld láng lobog alatta*) sorral. A *központozás hiánya és a köztöszóelhagyás* növeli a vers termékeny homályát, így kapcsolódhat össze a „zöld láng” és az „*Arcod szemed a szád sem / Felejtett el nevetni*” sor. A pont a két motívumot elválasztaná, a kettőspont viszont túl egyértelművé tenné megfélemlítésüket. A „*Csigolyák telve mésszel*” és a „*A hátad egyenes még*” sorok közötti „*de*” köztöszót óhatatlanul odaértjük, azonban így finomabb, rejtettebb marad a verset rendező ellentétezés.

Grammatikai távolítás

Grammatikai távolításról azért kell beszélnünk, mert a versben „*a haj*”-ról és „*csigolyák*”-ról esik szó, nem pedig „*hajadról*”, „*csigolyáidról*”, másfelől nem arról, hogy „*(te) nem felejtettél el nevetni*”, hanem arról, hogy „*Arcod szemed a szád sem / Felejtett el nevetni*”. Így egyrészt a testi öregedés tünetei mindkét öreg szerelmesre, mind a beszélőre, mind a megszólítottira vonatkozathatók, másrészt objektivitásuk révén jobban elvegyülhetnek a természeti folyamatokra vonatkozó állítások között – ismét kifejezve, hogy egyazon

nagy folyamat az, amely az emberben s amely a külső természetben megy végbe.

Vas István sok versében megfigyelhető, hogy a rózsamotívum összekapcsolódik a kertteremtő asszonnyal, és ugyanakkor vallásos-szagrális [szagrális=szent] jelentéssel töltődik fel.

A rózsza kettős jelentése – szagrális (vallásos) nyelvhasználat

A rózsza-motívum korántsem új az anakreontika történetében, maga a teószli lírikus és ógörög követői is írtak dalokat a szépséges és illatos, kettős (földi-égi) jelentésű növényről (lásd a fejezet első részében – Anakreóni dalok, de Csokonai verseiben is felbukkan). A rózsza már az ókorban is *szerelem-jelkép*, *Venus-szimbólum* volt, s már ekkor is a *megújhodás szimbóluma*. A keresztény eszmekörben „Venustól Szűz Mária »örökölte«: a földi szerelem szimbóluma az égi szerelem jelképévé vált” (Hoppál–Jankovics–Nagy–Szemadám: *Jelképtár*). A megújhodás jelképe pedig kínálta magát, hogy a feltámadás s így Krisztus jelképévé váljon. Ezek a jelentéslehetőségek főképp a *Kibírta* című versben, illetve záró soraiban válnak nyilvánvalóvá: „Ugye méltó vagyok rád / Ugye lesz föltámadásunk / Gyönyörű Rómáról”.

(Arató László)

- a)** Készítsetek egy legfeljebb öt pontból álló vázlatot, amely alapján ismertetni lehetne a szöveg lényegét!

- b)** Fogalmazzátok meg, hogy milyen – esetleg teljesen új – információt tudtatok meg e szövegből a rózsáról, a rózsamotívumról!

- c) Jelöljétek meg azokat a részleteket a szövegben, melyek megértése nehézséget okozott számotokra! Kérdezzétek tanárotoakat!
- d) Példát is hozva magyarázzátok meg, hogy a *Piroska* című Vas István-vers olvasott elemzésében mit jelentenek a „mondattani eldöntetlenség” és a „grammatikai távolítás” fogalmai! Próbáljátok azt is elmagyarázni, hogy mire szolgál, milyen hatást kelt ez a két eszköz ebben a versben!

- e) Fogalmazzatok meg legalább három kérdést a szöveggel kapcsolatban (ezek irányulhatnak a számotokra megértési nehézséget, problémát okozó részletekre is)!

10. Keresztény Anakreón? – Három anakreóni dal

Olvassátok el a *Megyek*, *Mégsem* és *Folytassuk!* című verseket!

MEGYEK

Az élet ha elenged
 Indulni készen állok
 Vörös bor és fehér bor
 Sokszor folyt poharamba
 Ez is volt és az is volt
 Kínból üdvözülésből
 Uram eleget adtál
 Megyek ha elbocsátasz

MÉGSEM

Eleget megtelítőt
 Torkomig émelyítőt
 Úgy látszik mégsem adtál
 Élet még most sem untatsz
 Kegyelmedhez igyekszem
 Méltó maradni enni
 És inni és ölelni
 Ahogyan és amennyit
 Lehet szabad figyelni
 És nézni várni hinni
 A kínokat kibírni
 Ha még el nem bocsátasz

FOLYTASSUK!

Folytassuk csak azért is
 Találunk még vigaszra
 Hány szeretet szikrázik
 Hány hű gyertyácska hamvad
 A tűlevelű ágak
 Között karácsonyolva
 Hány gyertya csillagszóró
 Utolsó lobbanását
 Figyeltük évek óta
 Mind fénylik a szemedben
 Mert holtak közt az élőt
 Hiábavaló keresni
 A szeretet az út és
 Az élet az igazság

- a) Kiket szólít meg a versek beszélője? Ha úgy gondoljátok, hogy több személyről van szó, vagy akár ugyanaz a megszólítás is többféleképp értelmezhető, akkor minden ötleteteket, javaslatokat írjátok le!

- b) Azt állítjuk, hogy e versek úgy is olvashatók, mint egy „keresztény Anakreón” szövegei. Igazoljátok, bizonyítsátok ezt az állítást a versek soraival, a versek értelmezésével!

11. Olvassátok el az alábbi szöveget, mely az általatok az előző feladat során értelmezett versekre vonatkozik! Használjátok a szokásos jelöléseket (√, -, +, ?, *)!

Készítsetek közösen egy rövid (4-5 pontból álló) vázlatot a szöveg alapján, s fogalmazzátok meg, hogy milyen új információhoz jutottatok a szövegből, és miben módosította ez saját, korábbi véleményeteket!

Keresztény anakreontika

(a szerelmi és vallásos költészet nyelvének kölcsönhatása)

A rózsamotívum kapcsán kikerülhetetlenül beleütköztünk Vas István némelyik anakreóni dalának vallásos beszédmódjába, hangnemébe. A középkori szerelmi lírában igen gyakran alkalmazták a vallásos áhítat és hódolat képzetkincsét és fordulatait, s ennek fordítottja: Szűz Mária udvarló dicsérete sem ritka. XX. századi költőink szerelmes verseiben is előfordul a vallásos-szakraális hangvétel. A legismertebb példák talán Juhász Gyula *Anna örökje* és József Attila *Megméressél* című Flóra-verse.

Egy antik és egy keresztény konvenció ötvözése

Vas újítása abban áll, hogy ezt a középkori keresztény konvenciót összekapcsolja az anakreóni versek antik („pogány”) hedonista konvenciójával. Ám Vasnál nemcsak a tónus válik néhol vallásossá, hanem az anakreóni hagyománytól és Csokonai materialista értelmezésétől eltérően egyes versekben (*Kibírta, Folytassuk!*) fölmerül a túlvilág lehetősége, a halál utáni lét is.

Megyek, Mégsem

A *Megyek* és a *Mégsem* című dalok úgy szólítják meg az életet, hogy az egyben Isten megszólításának is olvasható: „Az élet ha elenged / Indulni készen állok / Vörös bor és fehér bor / Sokszor folyt poharamba / Ez is volt és az is volt / Kínból üdvözülésből / Uram eleget adtál / Megyek ha elbocsátasz”, illetve: „Eleget megtelítőt / Torkomig émelyítőt / Úgy látszik mégsem adtál / Élet még most sem untatsz / Kegyelmedhez igyekszem / Méltó maradni enni / És nézni várni hinni / A kínokat kibírni / Ha még el nem bocsátasz”. Az első dal „Uram”-ja, a

második „Kegyelmedhez” megszólítása, illetve az „Élet” szó háromsoros késleltetése teszi lehetővé az Istenre való asszociációt. Ez az isten azonban nem aszkézist követelő isten, hanem az *anakreóni dalok hedonizmusával harmonizáló Élet-isten*, akihez evéssel, ivással, öleléssel, no meg – az anakreóni örömforrásokat kitágítva – figyeléssel és nézéssel lehet „méltó maradni”.

Folytassuk!

Hasonló Isten-, illetve Krisztus-képpel zárul a ciklus és egyben a kötet is: *„Folytassuk csak azért is / Találunk még vigaszra / Hány szeretet szikrázik / Hány hű gyertyácska hamvad / A tűlevelű ágak / Között karácsonyolva / Hány gyertya csillagszóró / Utolsó lobbanását / Figyeltük évek óta / Mind fénylik a szemedben / Mert holtak közt az élő / Hiábavaló keresni / A szeretet az út és / Az élet az igazság”*

A záró sorok *Krisztus-parafráziséban* („Én vagyok az út, az igazság és az élet.” [János 14,6.] kívül az öröklétre és Jézusra utal még az örökzöld fa és a Karácsony is. A parafrázis és a megelőző, Krisztus feltámadásához kötődő evangéliumi idézet (*Mert holtak közt az élő / Hiábavaló keresni – „Miért kerestek az élő a halottak között?”* [Luk. 24.5.]) *evilági* – s ebben az anakreóni „filozófiával” összeegyeztethető – *kereszténységet* hirdet („Az élet az igazság”). Olyat, amely a kereszténységből mindenekelőtt annak fő parancsát, a szeretetet vallja és hirdeti. Az utolsó sorpárnak egyébként egyaránt lehetséges egy *evilágibb* (A szeretet az út, és az élet az igazság) és egy hagyományosabb, krisztusibb központosítása és olvasata (A szeretet az út és az élet, az igazság).

Homály, talány, többértelműség

Megmarad azonban még ezekben a *látszólag homály nélküli tanításokban is a ciklust jellemző többértelműség és talányosság*. Hiszen nem tudhatjuk, ki az az *élő*, akit hiábavaló a holtak között keresni. Lehet az *élő* maga Krisztus, de lehet Piroska is, vagy az ő szemében – tehát az *élők között élő* – halott barátok, szerelmek emléke is.

Az *élők között élő Szeretet*

Ezek az értelmezések nem mondanak egymásnak ellent, ha Krisztusban az *élők között élő* szeretetet látjuk, ha Krisztust az *élők között élő* szeretetben látjuk, amint azt Vas versei sejtetik. A földi szerelmet pedig már a régi középkori és reneszánsz (*neo*)*platonista*¹ *hagyomány is közvetítésnek, útnak, lépcsőnek képzelte az égi szerelemhez, az Istenszeretethez.* (Gondoljatok erre, amikor majd Dante Beatricéjéről tanultok!)

Vas István anakreóni dalainak eredetisége tehát többek között abban rejlik, hogy katolizálják az antik-pogány (epikureus) hagyományt, illetve antik-felvilágosodott epikureus humanizmussal (emberszeretettel) színezik át a keresztény szeretettanítást. Így valósítják meg azt az egész életművet átható-meghatározó hitvallást, hogy *„nem és nem ! Soha /*

¹ Neoplatonista: Platón (i. e. 427–347) görög filozófus tanainak megújító követője. Platón ideatana szerint a földi dolgok csak valamilyen magasabb ideák (eszmények, eszményi alakok, formák) árnyékai. A keresztény neoplatonizmus szerint az egyetlen ilyen magasabb idea maga az Isten.

És egész elhibázott életemben
Élsz és uralkodol örökkön, Amen.

JÓZSEF ATTILA: FLÓRA

5. Megméressél!

Már nem képzelt ház üres telken,
csinosodik, épül a lelkem,
mivel az árnyakkal beteltem
a nők között Flórára letem.

Ő a mezőn a harmatosság,
kétes létben a bizonyosság,
lábai kígyóim tapossák,
gondjaim mosolyai mossák.

Ízét adja a tiszta víznek,
száját adja a tiszta íznek,
hazaszólít, amikor űznek,
szemében csikó legelészget.

Ő az okmány, kivel a kellem
a porráomlás ellen, a szellem
az ólálkodó semmi ellen
szól, pöröl szorongó szerelmem.

Érdekeimből megértettél,
bátorra vakmerőből tettél,
kínlódtál, amíg nem szerettél,
egész világom ege lettél, –

hát dicsértessél s hirdettessél,
minden korokon át szeressél
s nehogy bárkiben alább essél
mindig, mindenütt megméressél!

12. Kilépőkártya

Volt-e a saját életedben olyan fontos dolog, amit az olvasott Vas István-versekből, a velük való foglalkozáskor értettél meg? Ha igen, mi az? Ha nem, mi az, amit most fontosnak vélsz, bár eddig nem gondoltál rá?

Lett-e kedvenced a Vas-versek közül? Melyik? Miért szereted?

Maradt-e számodra nyitott kérdés az anakreóni költeményekkel kapcsolatban?

VAS ISTVÁN

EGY XX. SZÁZAD VÉGI „MAGYAR ANAKREÓN”

VAS István (1910, Bp. – 1991, Bp.) a *Nyugat* című folyóirat harmadik nemzedékének tagja. Mintegy hatvan éven át volt jelen a magyar irodalomban *költeményeivel*, *műfordításaival*, *de önéletírásai*, esszéi is jeles részét képviselik életművének. Polgári családból származott, s szülei akaratának engedelmességgel elvégezte a bécsi kereskedelmi főiskolát. Furcsa kettősség jellemzi pályáját, hisz olyan korszakokban, melyekben számos művész próbált csupán művészetéből megélni, Vas Istvánnak mindig volt állása is: tisztviselői, hivatalnoki munkát végzett, majd 1971-es nyugdíjazásáig kiadói lektorként dolgozott.

Első verseskötete 1932-ben jelent meg *Őszi rombolás* címmel. Műfordítói tevékenysége az 1930-as évek második felétől vált hangsúlyossá. Elsősorban lírai és drámai műveket fordított az európai klasszikus szerzőktől (pl. Villon, Shakespeare, Molière, Goethe), illetve a modern, kortárs irodalom szerzőitől (pl. Kavafisz, Eliot, Apollinaire).

A II. világháború éveiben többször teljesített munkaszolgálatot, a nyilas uralom idején az író-barát Ottlik Géza lakásán rejtőzködött. 1947-ben egy hosszabb római ösztöndíjat kapott. 1948-ban ugyan még megkapta a Baumgarten-díjat, de egészen 1956-ig nem jelenthettek meg versei. Míg a háború éveiben zsidó származása miatt szenvedett hátrányokat, kényszerült menekülésre, rejtőzködésre, a világháború után polgári származása s vállalt katolicizmusa miatt érték támadások. 1951-ben házasodott harmadszor, harmadik felesége Szántó Piroska (1913–1998) festőművész volt.

Vas Istvánt már fiatalabb éveiben is érdekelte, izgatta az anakreóni költészet, az anakreóni témák, formák, de különös jelentőséget az anakreontika kései költészetében kapott. *Anakreoni dalok* (a *Ráérünk* kötetben) ciklusával nemcsak saját költészetét „frissíti fel”, de magát az anakreóni hagyományt is megújítja.

4. ÚJABB S RÉGEBBI ANAKREÓNOK

1. Az alábbi motívumok közül melyeket használnád, ha Csokonai tanár úr debreceni osztályában úgy 200 évvel ezelőtt azt a feladatot kapod, hogy anakreóni dalt írsz?

Húzd alá őket!

hegy, kert, óceán, főtt étel, édesség, ital, versek, filmek, elégedettség, hiányérzet, apró jelenségek, hatalmas dolgok, illatok, szagok, halk hangok, dübörgő zene

Most olyan anakreóni verseket fogunk olvasni, melyek szerzői kortársaink. Megnézzük, ők hogyan értelmezik a fenti „házi feladatot”, ha nem nagyon szigorú a „tanár”.

2. Kortársunk, Anakreón – Géher István¹ anakreóni dalai

A) Olvassátok el a 15. számú Géher-dalt!

a) Melyek a szöveg – általatok már ismert – anakreóni vonásai (pl. forma, téma)? Melyek a vers „egyéni”, az anakreóni hagyományoktól eltérő, újdonságnak tűnő vonásai?

.....

.....

.....

.....

b) Ezt követően olvassátok el a 45. dalt, és fogalmazzatok meg ezzel a szöveggel kapcsolatban egy kérdést, mely a szöveg és az anakreóni költészet kapcsolatára vonatkozik, majd tegyétek fel kérdéseket a C) csoportnak!

.....

.....

.....

.....

15.

Káprázat köde, mint a bor,
megzavarja öreg fejem:
állok, nézem az érkező
gyors lábú szeleburdi lány
léptét, távolodóban.

¹ GÉHER István (Budapest, 1940): költő, műfordító, irodalomtörténész, esszéista és meggyőződése szerint mindenekelőtt és minden munkájában: tanár. 1972 óta az Eötvös Loránd Tudományegyetem Angol Tanszékén dolgozik, 1990-től az Eötvös József Collegium Angol–Amerikai Műhelyét vezeti. Fő kutatási területe az angol és amerikai filológia. Köteteket állított össze régi és mai angol és amerikai szerzők műveiből; jelentős műfordító, tanulmányíró, gyakran szerepel a Magyar Rádió műsoraiban. Fontosabb művei: Mondom, szerencséd (1981), Mi van, Catullus? (1984), Mesterségünk címere (1989), Rádió-kollégium (1990), Shakespeare-olvasókönyv (1991), Anakreóni dalok (1996), Hol az a látvány?(1997).

45.

Táncol apád. Hát idenézz, a lába hogy jár!
 Sorra a sort rakja tovább: ma nincs megállás,
 és hiba sincs, minden ütem a helyére biccen –
 bírja erővel, fiatal fejébe bor száll...
 (Süsd le szemed, hogyha zavar. Bolond s öreg már.)

B) Olvassátok el a 46. számú Géher-dalt!

a) Melyek a szöveg – általatok már ismert – anakreóni vonásai (pl. forma, téma), s melyek a vers „egyéni”, az anakreóni hagyományoktól eltérő, újdonságnak tűnő vonásai?

b) Ezt követően olvassátok el a 44. dalt, és fogalmazzatok meg ezzel a szöveggel kapcsolatban egy kérdést, mely a szöveg és az anakreóni költészet kapcsolatára vonatkozik, majd tegyétek fel kérdéseket az F) csoportnak!

46.

Bornál jobb, ha a szívedet
 tűzzel tölti be: mámoros
 ifjakhoz szerelemre lány
 illik. Hidd el apádnak.

44.

Ha a versed olvasásra
 adod, eltekintek attól,
 hogy a szívem hogy kalimpál:
 nézem a művet.

Ha a versem olvasod, nem
 pirulok, hogy látsz, s az is jó,
 hogy a metrumon javítasz:
 így megy a műhely.

C) Olvassátok el a 45. számú Géher-dalt!

- a) Melyek a szöveg – általatok már ismert – anakreóni vonásai (pl. forma, téma), s melyek a vers „egyéni”, az anakreóni hagyományoktól eltérő, újdonságnak tűnő vonásai?

- b) Ezt követően olvassátok el a 13. dalt, és fogalmazzatok meg ezzel a szöveggel kapcsolatban egy kérdést, mely a szöveg és az anakreóni költészet kapcsolatára vonatkozik, majd tegyétek fel kérdéseketek a E) csoportnak!

45.

Táncol apád. Hát idenézz, a lába hogy jár!
 Sorra a sort rakja tovább: ma nincs megállás,
 és hiba sincs, minden ütem a helyére biccen –
 bírja erővel, fiatal fejébe bor száll...
 (Süsd le szemed, hogyha zavar. Bolond s öreg már.)

13.

A tükörbe nézni félek:
 idegen néz vissza onnan.
 Letarolt fón szürke tincsek,
 csupa ránc a homlok íve,
 beesett szem, alja táskás,
 fut az orrtól mély barázda,
 lefelé görbül a szájszél,
 laza bőrbe vész az állcsont...
 Hol az arcom? Ez csak álarc?

D) Olvassátok el a 47. számú Géher-dalt!

a) Melyek a szöveg – általában már ismert – anakreóni vonásai (pl. forma, téma), s melyek a vers „egyéni”, az anakreóni hagyományoktól eltérő, újdonságnak tűnő vonásai?

b) Ezt követően olvassátok el a 15. dalt, és fogalmazzatok meg ezzel a szöveggel kapcsolatban egy kérdést, mely a szöveg és az anakreóni költészet kapcsolatára vonatkozik, majd tegyétek fel kérdéseket az A) csoportnak!

47.

A hangomtól ne félj fiam:
már nem sokáig hallatom,
kiszáll a szó, leszáll a csend,
s a lírában magad maradsz,
hogy szellemekkel társalogj...
Ne félj fiam, veled leszek.

15.

Káprázat köde, mint a bor,
megzavarja öreg fejem:
állok, nézem az érkező
gyors lábú szeleburdi lány
léptét, távolodóban.

E) Olvassátok el a 13. számú Géher-dalt!

- a) Melyek a szöveg – általatok már ismert – anakreóni vonásai (pl. forma, téma), s melyek a vers „egyéni”, az anakreóni hagyományoktól eltérő, újdonságnak tűnő vonásai?

- b) Ezt követően olvassátok el a 47. dalt, és fogalmazzatok meg ezzel a szöveggel kapcsolatban egy kérdést, mely a szöveg és az anakreóni költészet kapcsolatára vonatkozik, majd tegyétek fel kérdéseketek a B) csoportnak!

13.

A tükörbe nézni félek:
idegen néz vissza onnan.
Letarolt fõn szürke tincsek,
csupa ránc a homlok íve,
beesett szem, alja táskás,
fut az orrtól mély barázda,
lefelé görbül a szájszél,
laza bőrbe vész az állcsont...
Hol az arcom? Ez csak álarc?

47.

A hangomtól ne félj fiam:
már nem sokáig hallatom,
kiszáll a szó, leszáll a csend,
s a lírában magad maradsz,
hogy szellemekkel társalogj...
Ne félj fiam, veled leszek.

F) Olvassátok el a 44. számú Géher-dalt!

- a) Melyek a szöveg – általatok már ismert – anakreóni vonásai (pl. forma, téma), s melyek a vers „egyéni”, az anakreóni hagyományoktól eltérő, újdonságnak tűnő vonásai?

- b) Ezt követően olvassátok el a 46. dalt, és fogalmazzatok meg ezzel a szöveggel kapcsolatban egy kérdést, mely a szöveg és az anakreóni költészet kapcsolatára vonatkozik, majd tegyétek fel kérdéseket a D) csoportnak!

44.

Ha a versed olvasásra
adod, eltekintek attól,
hogyan a szívem hogy kalimpál:
nézem a művet.

Ha a versem olvasod, nem
pirulok, hogy látsz, s az is jó,
hogyan a metrumon javítasz:
így megy a műhely.

46.

Bornál jobb, ha a szívedet
tűzzel tölti be: mámoros
ifjakhoz szerelemre lány
illik. Hidd el apádnak.

3. A kortárs Anakreónról így írnak

Olvassátok el az alábbi tanulmányrészletet! Használjátok a szokásos jelöléseket (√, −, +, ?, *)!

A szerző egy az anakreóni hagyományok újjászületésével foglalkozó könyv bírálatában (*Gondolatok Szepes Erika: Anakreón-variációk: vágyott életminőség avagy sorsközösség című könyve kapcsán*, Orpheusz Könyvek, 2002) írja e sorokat Géher István anakreóni költészetéről.

- c) Fogalmazzatok meg két mondatban, hogy a szöveg milyen újdonságokkal ismertetett meg benneteket!

4. Négy költő – négy vers

Olvassátok el az alábbi négy verset!

ANAKREÓN: TÖREDÉK A HALÁLRAÓL

A halánték deres immár, a haj őszül koponyámon,
 fiatalságom elillant, feketéllnek fogaim már,
 oda van múltam, az édes, rövid és csúf, ami jön még.
 Remegek már a haláltól, hisz a Hádészban a szöglet,
 ami vár rám, hideg és szűk, a lejárát is ijesztő,
 s aki egyszer lemegy, az már soha fel nem jön a fényre...

(Radnóti Miklós fordítása)

CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY: TARTÓZKODÓ KÉRELEM

A hatalmas szerelemnek
 Megemésztő tüze bánt.
 Te lehetsz írja sebemnek,
 Gyönyörű kis tulipánt!

Szemeid szép ragyogása
 Eleven hajnali tűz,
 Ajakid harmatozása
 Sok ezer gondot elűz.

Teljesítsd angyali szókkal,
 Szeretőd amire kért:
 Ezer ambrózia csókkal
 Fizetek válaszóderért.

WEÖRES SÁNDOR: RONGYSZŐNYEG (91.)

Ha vihar jó a magasból,
Ne bocsáss el, kicsi bátyám.
Ha falomb közt telihold lép,
Kicsi néném, te vigyázz rám.

Falu végén van a házunk,
A bozótból ki se látszik,
De az angyal, ha leröppen,
Küszöbünkön vacsorázik.

GÉHER ISTVÁN: 43.

Az apától a fiúnak de nehéz is szabadulni!
Tudom én azt, de hiába, ha te lettél a barátom.
Amit élünk, ami dolgunk: beleszólhatsz, beleszólok –
ugyanegy két telefonhang... Nekem ez jó. Te kibírod?

- a) Hasonlítsátok össze a négy mű formai jegyeit! Ritmizáljátok a szövegeket! Milyen versritmus jellemzi e műveket, milyen verslábakra épül a ritmus?
- b) Hasonlítsátok össze a szövegek tartalmát, témáját! Vannak-e közös vonások a versek témájában? Mely alkotásokat gondoljátok egymáshoz közelebb állónak?
- c) Fogalmazzátok meg, hogy a három magyar szerző miben követi az anakreóni hagyományt és miben tér el tőle!
- d) Weöres Sándor versét gyermekversnek is nevezhetnénk (gyakran szerepel is gyermekeknek összeállított kötetekben). Mi lehet ennek a magyarázata? Próbáljátok igazolni, hogy a vers gyermekvers, de azt is, hogy miért nem az mégsem!

	ANAKREÓN	CSOKONAI	WEÖRES	GÉHER
FORMAI JEGYEK				
TÉMA				
HAGYOMÁNYKÖVETŐ MEGOLDÁSOK, MOTÍVUMOK				
AZ ANAKREÓNI HAGYOMÁNYOKTÓL ELTÉRŐ ELEMÉK				

d) Weöres Sándor verséről

5. Magyar Anakreón a 20. század elején

Olvasd el Juhász Gyula (1883–1937) két *Anakreoni dal* című versét, majd válaszd ki az egyiket, s írd egy rövid kisesszét! (Az esszé megírásában segíthet, ha előtte válaszolsz az alábbi kérdésekre is.)

ANAKREONI DAL

A színes éjszakában
Robognak a batárok
És bennük buta bárók
A színes éjszakában.

Nekem is volna jussom
Batárok mélyin ülni,
Csókolni és örülni
Nekem is volna jussom.

Illatos kis szalonban
Folyik a bor, a tréfa,
Csók csattan néha-néha,
Illatos kis szalonban.

Nekem is volna jussom
Az Életet ölelni!
Az Életet ölelni
Nekem is volna jussom!

Ti néma, béna nóták,
Miért, kiért dalolni,
Epitáfiumok ti,
Ti néma, béna nóták!

Nekem ne volna jussom,
Az Élet igricének,
Ti jámborok, ti vének,
Hogy éljek, éljek, éljek,
Nekem ne volna jussom?

ANAKREONI DAL

November hús derűje
Még néha tündököl ránk,
S az őszi hold ezüstjén
A régi nyár bucsúzik.
Késő szüret se hív már
S korán köszönt az alkony,
S a dérvert őszirózsák
Halálosan fehérek.
Sebaj, ha jó az estve,
Az álmok visszatérnek,
És kísérteti búsan
Zenél a szél a parton,
A parton, mely mienk még.
(A másik is mienk lesz,
Hol a szelíd halál vár
Magányos ciprusával
És néma kőkeresztrel.)
Addig, bús cimboráim,
Tűnt esték mámorától
Szelíden ittasuljunk,
Míg a mély Léthe árja
Még messze zúg az éjben.

- a) Mennyiben követi Juhász Gyula az anakreóni hagyományokat? Elsősorban formai vagy tartalmi jegyekben ismertél rá a szövegben az anakreóni vonásokra?

- b) Vannak-e az általad választott versnek az anakreóni hagyományoktól eltérő vonásai? Ha igen, akkor melyek ezek?

- c) Keresd meg Juhász versében a másoknál már felbukkant anakreóni motívumokat! Itt mennyiben módosulnak, mi a szerepük?

- d) Olvasd el a költő harmadik versét is (*Anakreóni légdal*)! Fogalmazz meg két-három mondatot erről a szövegről is!

- e) Ezt követően olvasd el párod munkáját!

ANAKREONI LÉGDAL

A Patrie és Vaterland
 Már fölszállott a légbé,
 Az első megszökött és
 A másik füstbe ment már!
 De dobban honfiszívem
 S már látom azt a percet,
 Melyben fölszáll a légbé
 A Haza című léggömb,
 Mely kormányozható lesz,
 Miként Wekerle népe.
 S a légből kapott hajónk majd
 Elindul napnyugatra
 S akár kormány híján is,
 Bús ösztönét követve
 Elér, ahova készül,
 Mármint Amerikába!

6. Névlánc

Röviden ismertesd és értékelj párod munkáját!

(Vedd figyelembe, hogy mennyiben oldotta meg feladatát, válaszolt-e írásában a kérdésekre!)
 Nevezd meg a következő hozzászólót!

7. Még egyszer „Vas–Anakreón”

Olvassátok el ANAKREÓN *GÜGÉSSZEL MIT TÖRŐDÖM* és VAS István *MIT BÁNOM ÉN* című (kezdetű) verseit! Töltsétek ki a táblázatot!

ANAKREÓN: GÜGÉSSZEL MIT TÖRŐDÖM

Gügésszel mit törődöm,
 ki Szardiszbán király volt;
 arany meg nem ragadhat,
 s irigység zsarnokokra.
 Szakállammal törődöm,
 hogy ázhasson kenetben;
 a rózsákkal törődöm,
 hogy felfűzzem fejemre.
 A mával gondolok csak;
 a holnapot ki tudja?
 Nohát, míg ép a tested,
 igyál, dobáld a kockát,
 s Bakkhosznak borral áldozz,
 hogy visszatartson oly kórt,
 mely tiltaná ivásod.

(Devecseri Gábor fordítása)

VAS ISTVÁN: MIT BÁNOM ÉN

Mit bánom én Reagent és
 Cartert s a többi égtáj
 Hírhedett skorpióit
 Mire minden kiürítik
 A potrohukba tárolt
 Ártalmat hol leszek már
 Embólia prosztata még a
 Köszvény is közelebbi
 Veszéllyel fenyegetnek
 Mint minden tank meg ágyú
 Hajóhad és rakéta
 És mennyi támaszponttal
 Rendelkezik törődött
 Testemben is a Romlás
 És vele semmi mód sincs
 Megegyezésre jutni
 Mindennek van előnye
 Hetvenen túl a vén már
 Nem fél a fegyverektől
 Csak a mával törődik
 Holnapra semmi gondja

	ANAKREÓN: GÜGÉSSZEL...	VAS ISTVÁN: MIT BÁNOM ÉN
A) MELYEK A KÉT VERS KÖZÖS VONÁSAI?		
B) MELYEK A KÉT VERS ELTÉRŐ VONÁSAI?		
C) MELYEK A KÉT VERS ANAKREÓ- NI VONÁSAI?		
D) HOGYAN ÉR- TELMEZHETŐEK A VERSEK? ME- LYEK A KÉT VERS SZÁMOTOKRA LEGFONTOSABB ÜZENETEI?		

8. Még újabb Anakreónok

A) Olvassátok el Németh István Péter² *Anakreón őszi dala* című versét!

A vers elemzéséhez, értelmezéséhez az alábbi kérdéseket és feladatokat felhasználva készítenek jegyzetet, vázlatot! A csoportok által elkészített és közösen megbeszélte jegyzetek, rész-megoldások alapján készüljete fel a kapott vers bemutatására, értelmezésére! Mondjatek róla véleményyt!

NÉMETH ISTVÁN PÉTER: ANAKREÓN ŐSZI DALA

Hegyoldalban szőlőskertek és
a kertek széliben kerítés
kettős szögesdrótja közt végig
a Balaton kéklík, kéklík.
Árva lett a gyalogút,
pincémig fut a gyalogút.
Fejem felett nem cikkansz már,
szívárványszín szép madár,
elhagytad a löszodúd.
Magam vagyok, te, gyurgyalag,
és minden, minden az ég alatt
nekem már csak fügemag,
minden dolog fügemag.
Hogy végül is a bor maradt.
A bor maradt. A bor marad.

a) Értelmezzéte a vers címét! Mi indokolja Anakreón címbeli szerepét? Hogyan értelmeztete azt, ha egy költő Anakreón dalát írja? Ki a vers beszélője?

b) Gyűjtsetek össze a vers anakreóni vonásait! Készítsetek „leltárt” az anakreóni motívumokról!

² NÉMETH István Péter: Tapolcán született 1960-ban. Az ELTE BTK magyar–könyvtár szakos diplomáját 1985-ben szerezte meg. Tanítás melletti munkásságát több díjjal is jutalmazták.

- c) Melyek a vers az anakreóni hagyományoktól eltérő vonásai? Mennyire egyediek ezek? Találkoztatok-e más szerzőknél hasonló megoldással? Véleményetek szerint gazdagította, árnyalta-e a költő az anakreóni hagyományt ezekkel a megoldásokkal?

- d) Írjatok egy rövid értékelést, bírálatot a szövegről jegyzeteitek alapján!

- B) Olvassátok el Németh István Péter *Anakreón egy arácsi eperfához* című versét! A vers elemzéséhez, értelmezéséhez az alábbi kérdéseket és feladatokat felhasználva készítek jegyzetet, vázlatot! A csoportok által elkészített és közösen megbeszélte jegyzetek, rész-megoldások alapján készüljétek fel a kapott vers bemutatására, értelmezésére! Mondjatok róla véleményt!

NÉMETH ISTVÁN PÉTER: ANAKREÓN EGY ARÁCSI EPERFÁHOZ

hallgatóg pincék széles homlokán borág
 akárha lányok szemébe hulló hajtincs
 nem legezük fügelevél tenyerekkel sem a szellők
 míg elmaradtak a liztharmatot először jelző rózsák
 el a vízre néző temető hajdanvolt színésznők sírköveivel

így értem ide hozzád a hegyoldalban a kánikula alatt
 illatozó jezsámenbokrok között
 legföljebb ha dísznek tartnak az emberek már tégedet
 mondják nem sokat érő fa vagy
 meghagytak legalább az árnyadért
 de én lásd ez útszélen ennél is többet akarok
 hozzád húzódom oltsad a szomjam enyhítsd az éhem
 és akkor át is ölelném a derekad szavamra örömet
 a még mindig nagy fénnel lövellő alkonyi Nap
 a szomszéd Tihanyt kettős tornyostul szinte odébb taszítja
 s visszaverődik idáig a ragyogás ágaid közé a Balatonról
 a kékségre függesztett érett gyümölcseid feketéllnek
 arany mennyből alápotyogva
 angyali szedercsirák
 velük vérezed össze bárányfelhő-fehér ingemet
 szóltan kannibálodként állok előtted alatt
 s te még azt is megengeded hogy jóllakottan a lombjaidba
 töröljem az ajkam és mindkét kezem

- a) Értelmezzétek a vers címét! Mi indokolja Anakreón címbeli szerepét? Hogyan értelmezték azt, ha egy költő Anakreón dalát írja? Ki a vers beszélője?

- b) Gyűjtsétek össze a vers anakreóni vonásait (műfaji jegyek, forma, téma, motívumok)! Készítsetek „leltárt” az anakreóni motívumokról!

- c) Melyek a versnek az anakreóni hagyományoktól eltérő vonásai? Mennyire egyediek ezek? Találkoztatok-e más szerzőknél hasonló megoldással? Véleményetek szerint gazdagította, árnyalta-e a költő az anakreóni hagyományt ezekkel a megoldásokkal?

- d) Írjatok egy rövid értékelést, bírálatot a szövegről jegyzeteitek alapján!

- C) Olvassátok el Parti Nagy Lajos³ *Egy hosszú kávé* című versét! A vers elemzéséhez, értelmezéséhez az alábbi kérdéseket és feladatokat felhasználva készítsetek jegyzetet, vázlatot! A csoportok által elkészített és közösen megbeszélte jegyzetek, rész-megoldások alapján készüljete fel a kapott vers bemutatására, értelmezésére! Mondjatok róla véleményt!

PARTI NAGY LAJOS: EGY HOSSZÚ KÁVÉ

Ma ősz van és vasárnap,
 avarszag és dohányzom,
 az asztalkán fajanszban
 még gőzölög az égbolt,
 egy öntöttvas fotelben
 ülök a cifra balkon
 kavarva hosszú kávé,
 míg végre lusta tükrén
 eloszlik és bedrappul,
 mint kondenzált ökörnyal,

3 PARTI NAGY Lajos: 1953-ban született Szekszárdon. Irodalom-történelem szakon végzett Pécsen 1977-ben. 1979-től 1986-ig a pécsi Jelenkor című folyóirat egyik szerkesztője volt. 1986 óta szabadfoglalkozású író. 2001–2002-ben egy évig Berlinben élt, DAAD-ösztöndíjként. Versek, novellák, regények szerzője, és színműveit is több helyen, nagy sikerrel mutatták be. Jelenleg Budapesten él. Számos rangos irodalmi díj birtokosa.

- c) Melyek a versnek az anakreóni hagyományoktól eltérő vonásai? Mennyire egyediek ezek? Találkoztatok-e más szerzőknél hasonló megoldással? Véleményetek szerint gazdagította, árnyaltta-e a költő az anakreóni hagyományt ezekkel a megoldásokkal?

- d) Írjatok egy rövid értékelést, bírálatot a szövegről jegyzeteitek alapján!

- D) Olvassátok el Kovács András Ferenc⁴ *Anakreóni dallam* című versét!

A vers elemzéséhez, értelmezéséhez az alábbi kérdéseket és feladatokat felhasználva készítenek jegyzetet, vázlatot! A csoportok által elkészített és közösen megbeszélte jegyzetek, rész-megoldások alapján készüljétek fel a kapott vers bemutatására, értelmezésére! Mondjatok róla véleményt!

KOVÁCS ANDRÁS FERENC: ANAKREÓNI DALLAM

*„Hová ütődöm az habokba?
Haj! melly szörnyű hanyattatás!”*

(Csokonai, 1804)

Nem értem én a tengert:
Miért is hanykolódik,
Vergődik mély magányban
A habtaraj s a mennybolt,
Az éji Óceánus?

4 KOVÁCS András Ferenc: Romániai magyar költő. Szatmárnémetiben született 1959-ben. A kolozsvári Babes–Bolyai Tudományegyetem magyar–francia szakán végzett 1983-ban. Szentábrahámon és Siménfalván általános iskolai tanár, majd a székelyudvarhelyi Orbán Balázs Gimnázium tanára. Jelenleg Marosvásárhelyen él, a *Látó* szerkesztője. Költészetére általában jellemző a különböző szerepekbe bújás, a szerepjáték.

Ne mérd a mérhetetlent!
 Szólnék magamhoz olykor.
 De nézd, hogy száll a porszem:
 Szélben kering parányul,
 Pedig szeretni kéne...
 S nem értem én magam sem,
 Szegény, bolond poéta,
 Hová, miért, mivégre
 Hányódni út szelében –
 Röpülni, mint a porszem,
 S eltűnni észrevétlen,
 Elérhetetlen égben?

- a) Értelmezzétek a vers címét és a mottót! Mi lehet a magyarázata annak, hogy a vers címében a dallam, és nem a dal szó szerepel? Van-e jelentősége annak, hogy egy anakreóni vers mottója Csokonaitól származik?

- b) Gyűjtsétek össze a vers anakreóni vonásait (műfaji jegyek, forma, téma, motívumok)! Készítsetek „leltárt” az anakreóni motívumokról!

- c) Melyek a versnek az anakreóni hagyományoktól eltérő vonásai? Mennyire egyediek ezek? Találkoztatok-e más szerzőknél hasonló megoldással? Véleményetek szerint gazdagította, árnyalta-e a költő az anakreóni hagyományt ezekkel a megoldásokkal?

- d) Írjatok egy rövid értékelést, bírálatot a szövegről jegyzeteitek alapján!
